

KWALITATIEVE VERDIEPING VAN DE SURVEY “SAMENLEVEN IN DIVERSITEIT”

Deel 1: rapportering over de individuele interviews met
personen van Poolse, Afghaanse en Marokkaanse herkomst

Februari 2025

INHOUD

01 INLEIDING

02 RESULTATEN – POOLSE HERKOMSTGROEP

- 2.1 Werken
- 2.2 Inburgering
- 2.3 Taal
- 2.4 Sociaal leven
- 2.5 Stellingen

03 RESULTATEN – AFGHAANSE HERKOMSTGROEP

- 3.1 Taal
- 3.2 Sociaal leven
- 3.3 Digitale vaardigheden
- 3.4 Werken
- 3.5 Stellingen

04 RESULTATEN – MAROKKAANSE HERKOMSTGROEP

- 4.1 Werken
- 4.2 Digitale vaardigheden
- 4.3 Vrije tijd
- 4.4 Sociaal leven
- 4.5 Stellingen

INLEIDING

01

Achtergrond & Onderzoeksdoelstellingen

Achtergrond

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een groeiende diversiteit. Niet alleen stijgt het aantal niet-Belgen en personen van buitenlandse herkomst, ook de interne diversiteit bij deze groepen neemt toe. Een beleid afstemmen op deze diversiteit begint met het kennen en begrijpen ervan.

De **Survey Samenleven in Diversiteit** (SID-survey)* is een grootschalige bevraging georganiseerd door het Agentschap Binnenlands bestuur en werd afgenomen in 2017 en 2022 bij ongeveer 4.500 en 5.100 personen van **Belgische, Marokkaanse, Turkse, Poolse, Roemeense en Congolese** herkomst. In 2022 werd er ook een groep personen van **Afghaanse** herkomst bevroegd. De bevraging besteedt vooral aandacht aan de aspecten van het samenleven in diversiteit die in administratieve data en algemene bevolkingssurveys onderbelicht blijven.

Maar in een enquête is er weinig ruimte voor interpretatie en diepere inzichten. **Om de interpretatie van bepaalde surveyvragen beter te begrijpen maar ook om dieper inzichten te verkrijgen in de keuzes die mensen maken, wenst ABB een kwalitatief onderzoek op te zetten.**

*<https://samenleven-in-diversiteit.vlaanderen.be/>

Onderzoeksdoelstellingen

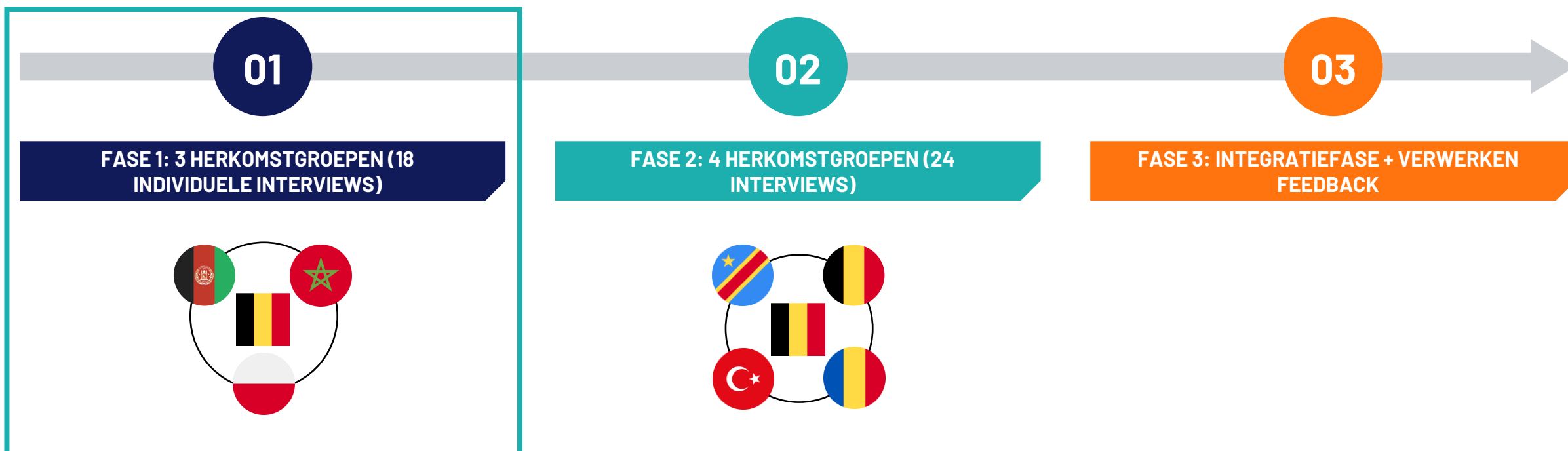
Het doel van dit onderzoek is om via een kwalitatieve opzet meer diepgaande inzichten te verzamelen over de verschillende bevroegde herkomstgroepen.

Concreet omvat het onderzoek twee doelstellingen:

- Enerzijds beter begrijpen van een **aantal opmerkelijke bevindingen** die voortvloeien uit de survey en die **specifiek zijn per herkomstgroep**. Voor elke herkomstgroep zijn er een aantal specifieke resultaten die meer context nodig hebben.
- Anderzijds **beter begrijpen en contextualiseren van een aantal specifieke 'gevoelige' surveyvragen**: daarbij wordt niet enkel nagegaan wat hun antwoord is, maar ook hoe ze tot dit antwoord komen: hoe interpreteren ze deze vraag, aan welke concrete voorbeelden/situaties denken ze, etc.

Overzicht van het verloop van de drie fases:

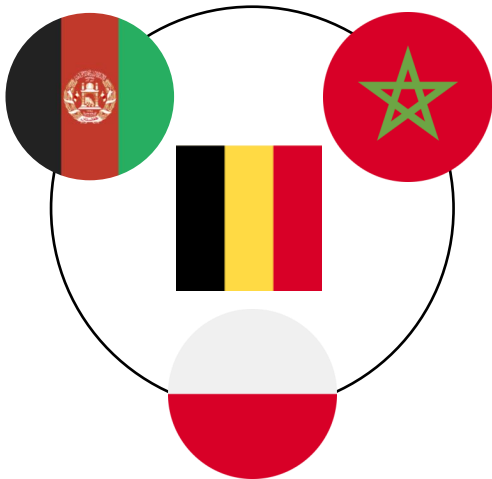
Elke veldwerkfase heeft een eigen rapportering en presentatiemoment, in de derde fase wordt een geïntegreerd verslag opgemaakt inclusief een eindpresentatie.

 De vlaggen refereren naar de herkomst van de respondent, niet naar hun nationaliteit.

- Afghaanse herkomstgroep
- Marokkaanse herkomstgroep
- Poolse herkomstgroep
- Congolese herkomstgroep
- Turkse herkomstgroep
- Roemeense herkomstgroep
- Belgische herkomstgroep

Methodologie

01

FASE 1: 3 HERKOMSTGROEPEN (18 INDIVIDUELE INTERVIEWS)

Steekproefsamenstelling

In deze eerste fase van het onderzoek spraken we individuen met een **Afghaanse, Poolse en Marokkaanse achtergrond**.

We zorgden voor zoveel mogelijke variatie in de steekproefsamenstelling op basis van **leeftijd, gender, opleidingsniveau, professionele situatie, en generatie**.

Gemiddelde duurtijd

60 minuten

Veldwerkperiode

Van **23/09/2024** tot **11/10/2024**, met pilootinterviews op 19/09 en 20/09.

Belangrijke vermelding

Dit kwalitatief onderzoek omvat een kleine steekproef.

- De respondenten hebben zowel gesproken vanuit hun eigen ervaring, vanuit ervaringen uit hun omgeving, en vanuit hun kennis van hun eigen culturele achtergronden.
- Elke **persoonlijke situatie is anders** en wordt door andere factoren beïnvloed, **ongeacht de herkomst** van de bevroagde respondent. Dit onderzoek wijst enkel op bepaalde inzichten, mogelijke verklaringen en, op basis van onze eigen kennis, hypothesen voor deze cijfers.

De punten die in dit rapport worden aangekaart mogen niet als veralgemeningen opgevat worden.

- Deze inzichten bieden verklaringen voor bepaalde nuances die de Vlaamse overheid wenst te begrijpen uit de Samenleven in Diversiteit-enquête van 2022.

De analyse van de inzichten worden in dit rapport in drie categorieën verdeeld:

- Een analyse die gebaseerd is op **eigen situatie** en **ervaring** van de bevroagde respondenten.
- Een analyse die niet gebaseerd is op eigen situatie en ervaring, maar eerder op die van de **directe omgeving**.
- Een analyse die respondenten en hun directe omgeving niet zelf hebben ervaren, en dus eerder gebaseerd op hun **hypothetische kennis** van de herkomstgroep.

Alle bevindingen in dit rapport komen vanuit de respondenten. Soms werd het jargon aangepast door de onderzoekers, maar niet de inzichten zelf.

RESULTATEN – POOLSE HERKOMSTGROEP

02

Overzicht van gesproken profielen n=6

Man, 40-54 jaar

- 1ste generatie
- Master
- Werkend
- *Online interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, 26-39 jaar

- 2de generatie
- Master
- Werkend
- *Online interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, 55+ jaar

- 1ste generatie
- Hoger Secundair
- Werkend
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, -25 jaar

- 2de generatie
- Hoger Secundair
- Student
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Man, 26-39 jaar

- 1ste generatie
- Hoger Secundair
- Langdurig zieke / Arbeidsongeschikt
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, 26-39 jaar

- 3de generatie
- Bachelor
- Werkend
- *Online interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Overzicht van besproken thema's – Poolse herkomstgroep

Werken

- De **beperkte opwaartse mobiliteit** wordt grotendeels veroorzaakt door zowel de **bereidheid** om werk onder het kwalificatieniveau te accepteren als door **taalbarrière**.
- Het **Poolse netwerk in België** helpt vaak om snel een job te vinden, maar ook dit zijn vaak jobs onder niveau (die dan makkelijk worden geaccepteerd).
- Ondanks traditionele rolverdeling werken steeds **meer vrouwen**, omwille van economische redenen. Ze staan meer open voor opleidingen, maar de reden daarvoor is niet duidelijk.

Inburgering

- **Men heeft een positieve houding** ten opzichte van het inburgeringstraject, vooral met betrekking tot taal en werk.
- Velen zien de **voordelen** van het **verplichten** van dergelijk traject (taal, integratie, levenskwaliteit). Sommigen maken zich zorgen over de **kostprijs** en het **beperkt** worden in individuele **vrijheid van keuze**.

Taal

- De **leef- en werkomgeving** speelt een cruciale rol: wanneer Nederlands de voertaal is, zijn mensen eerder geneigd om de taal te leren. Vrouwen lijken vaker in contact te komen met Nederlandssprekenden dan mannen.
- Daarnaast zijn **interpersoonlijke motivaties** van belang – het gaat hierbij niet alleen om persoonlijke kenmerken en motivaties, maar ook om hoe iemand zich verhoudt tot anderen.
- Oudere mensen identificeren zich vaak sterk met hun **Poolse identiteit**, wat resulteert in een lagere motivatie om Nederlands te leren.

Sociaal leven

- Mensen van Poolse herkomst ervaren vaak een gevoel van **ongelijkheid** en **discriminatie** in België, mede door hun ondergeschikte positie op de **arbeidsmarkt** en **culturele vooroordelen**.
- Personen van Poolse herkomst ervaren vaak een sterkere **verbondenheid** met hun eigen **nationale identiteit**, wat kan leiden tot minder identificatie met de Belgische cultuur en een lagere bereidheid om zich aan te passen.

WERKEN

2.1

Onderzoeksvragen

Weinig opwaartse mobiliteit in jobs (vooral bij vrouwen). Waarom blijft men job onder diploma uitvoeren?

 40% van de vrouwen zijn te hoog opgeleid voor hun job

 16% van de mannen zijn te hoog opgeleid voor hun job

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey, 2022](#)

De beperkte opwaartse mobiliteit wordt grotendeels veroorzaakt door de bereidheid om werk onder het kwalificatieniveau te accepteren, en door taalbarrières

Om jobs uit te oefenen die matchen met hun opleidingsniveau, is men vaak genooddaakt om Nederlands te spreken en te schrijven. Echter, mannen en vrouwen van Poolse herkomst hebben weinig kans om 'on the job' Nederlands te leren.

- Ze werken voornamelijk in sectoren (**bouw- en dienstensector**) waar ze weinig gelegenheden hebben om Nederlands te oefenen.
 - Het zijn typische sectoren met **lage taalvereisten**. Het gaat vaak om handenarbeid, waar ze meteen aan de slag kunnen.
 - In de bouwsector wordt bovendien soms gecommuniceerd in het **Pools** omdat er typisch veel arbeiders van Poolse herkomst aan het werk zijn.
- **Kennis van een andere gemeenschappelijke voertaal** (die Belgen vaak ook machtig zijn) **vormt ook** een barrière.
 - Men maakt vooral gebruik van het Engels om met anderen te praten. Soms ook Duits of Frans. Hierdoor wordt Nederlands praten minder noodzakelijk.

Nieuwkomers in België zijn bereid om jobs onder hun kwalificatieniveau te accepteren, aangezien deze betere economische vooruitzichten bieden dan gelijkwaardige jobs in Polen.

- Het initiële doel is vaak om financiële stabiliteit te bereiken, waarbij de aansluiting van de job bij hun opleidingsniveau soms van ondergeschikt belang is.

Als die in de bouw staan, in renovaties of in fabrieken, die kunnen heel goed hun kost verdienen zonder Nederlands te moeten spreken. Of toch basis ...

– Man, 26-39, 1ste generatie

Poetshulpen bijvoorbeeld, daar wordt heel veel naar gezocht. Daar zijn er veel van tekort. Dus als iemand daar al in werkt, dan weet je dat ze nog volk zoeken. Je gaat daar ook om werk te kunnen hebben. Om een inkomen te kunnen hebben, ga je dat in eerste instantie gewoon ook gaan doen.

– Vrouw, 26-39, 3de generatie

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevraagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Vrouwen investeren wel meer in opleiding dan mannen op zoek naar ander werk. Wat zijn de ervaringen?

 42% van de vrouwen investeerde in een opleiding

 38% van de mannen investeerde in een opleiding

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Er is geen éénduidige verklaring waarom meer vrouwen investeren in een opleiding dan mannen

Enkele assumpties die een rol kunnen spelen:

- Vrouwen die huisvrouw zijn of minder uren werken, hebben **meer tijd** voor opleidingen dan mannen.
- Ze staan er meer voor open.
- Ze komen meer in contact met het aanbod aan opleidingen/organisaties omdat ze meer in interactie staan met de Belgische samenleving (vooral via de school, maar ook via de buurt, tijdens het winkelen, etc.).

Er kan een verschil zijn tussen mannen die moeten werken en hun familie ondersteunen en dat de vrouwen een beetje meer... Ik wil niet zeggen 'vrije tijd' want deze vrije tijd is nooit vrij in een familie, maar er is een beetje meer vrijheid buiten de professionele sfeer. En die tijd kan worden gespendeerd aan iets anders.

– Man, 40-54, 1ste generatie

Ik denk dat de vrouwen gewoon ambitieuzer en moderner zijn dan de mannen, die vaak conservatiever zijn, vooral in een land als Polen. In België lijken vrouwen die vrijheid wel toffer te vinden om ook meer open te bloeien.

– Man, 26-39, 1ste generatie

Noot: de respondenten kunnen hier geen sluitende verklaringen rond meegeven, noch uit eigen ervaring, noch uit ervaringen van hun omgeving, het zijn meer hypotheses.

Onderzoeksvragen

Meer informatie over Pools netwerk om job te vinden. Reeds in Polen? Of in België? Hangt dit samen met werken onder diploma?

♂ **23%** en ♀ **32%** werk gevonden
via vrienden en familie van Poolse
herkomst

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Het netwerk is erg belangrijk voor het vinden van werk, zowel in Polen als in België

Het Poolse netwerk speelt een belangrijke rol bij het vinden van een job, zowel in Polen als in België.

- Mensen van Poolse herkomst die in België willen werken, beginnen soms met contact op te nemen met **familie** of **vrienden** die al in België wonen, of die daar tijdelijk werken.
- Poolse en Belgische **interim-bureaus**, gespecialiseerd in de Poolse arbeidsmarkt, spelen een belangrijke rol bij het matchen van Poolse werkzoekenden met Belgische bedrijven.

Ik zie het soms verschijnen dat iemand bijvoorbeeld vraagt op de Poolse groepen op Facebook: 'Hey, ik kan daar in België gaan werken, een firma biedt overnachtingen, dus onderdak, voeding en werk en zo. Is dat betrouwbaar? Mag ik daarop voortgaan?' Er zijn bedrijven die effectief werk in België aanbieden.

– **Vrouw, 55+, 1ste generatie**

Ik denk sowieso als je iemand kent van België, dat het makkelijker is om aan werk te raken, want die persoon kent hier het systeem, weet hoe dat alles moet. Die kan je eventueel ook helpen met de taal. Dus ik denk, van eender waar je komt, als je hier in België iemand kent, dat het veel makkelijker is om aan een huis te raken of aan werk.

– **Vrouw, -25, 2de generatie**

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Mogelijke verklaring voor de daling in 2022 t.o.v. 2017 voor onderstaande cijfers bij vrouwen van Poolse herkomst?

♂ **11%** vs. ♀ **5%** vindt dat vrouwen het best thuisblijven met kinderen

♂ **44%** vs. ♀ **31%** is het eens dat de man voor het gezinsinkomen moet zorgen (2017)

♂ **39%** vs. ♀ **19%** is het eens dat de man voor het gezinsinkomen moet zorgen (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Steeds meer vrouwen werken omdat ze zich omwille van economische redenen genoodzaakt voelen, maar ook omdat ze dogma's willen doorbreken

Respondenten verklaren dat de daling van vrouwen die het eens zijn met deze twee stellingen enerzijds te wijten is aan een mentaliteitsverandering ...

- Mensen van Poolse herkomst komen in contact met de Belgische samenleving waar **gelijke kansen** voor man en vrouw een belangrijke pilaar vormt in de samenleving.
- Polen is tot op heden een sterk **katholiek** land, wat vaak gepaard gaat met **conservatieve** normen en waarden. Maar door internet en wereldwijde **sociale media** is er meer contact met andere denkwijzen, wat **verandering** in Polen teweegbrengt. Via het sociale netwerk verspreidt deze denkwijze zich onder mensen van Poolse herkomst in beide landen.

... en anderzijds aan de veranderde economische context.

- De steeds **hoger wordende kosten** (boodschappen, huur, school, etc.) verplichten de overschakeling naar een tweeverdienersgezin.

Toch merken sommigen ook een trend op dat bepaalde vrouwen juist liever thuisblijven – volgens de huidige ‘tradwife’ trend.

- **Poolse politieke** standpunten over **ouderschapsverlof**, die vrouwen een langere tijd verlof geven voor het zorgen van het kind, kunnen bijdragen aan waarom vrouwen thuisblijven.

Misschien omdat we bij de EU zijn gekomen, sinds 2002 of 2004. Heel de wereld evolueert, hoop ik, die kant op. Maar ik denk dat er sinds de EU heel veel veranderd is bij Polen.

– Man, 26-39, 1ste generatie

Polen is heel conservatief, christelijk. En je merkt ook wel, naarmate de technologie vordert, dat Polen veel opener wordt, voor iets progressievere ideeën.

– Vrouw, -25, 2de generatie

We leven in een maatschappij die gewoon zoveel kost, dat je gewoon niet anders kunt dan alle twee te gaan werken en heel vaak alle twee voltijds te werken.

– Vrouw, 26-39, 3de generatie

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

INBURGERING

2.2

Onderzoeksvragen

Wat weet men over het inburgeringstraject?

32% startte een inburgeringstraject

38% vindt dat het niet nodig is

45% vindt het niet combineerbaar met werk

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey, 2022](#)

Alle respondenten van Poolse herkomst geven aan wel van het inburgeringstraject gehoord te hebben, maar weten niet wat het precies inhoudt

Er is een algemeen positieve houding tegenover het inburgeringstraject.

- Respondenten hechten veel waarde **aan de noodzaak om zich aan te passen** aan het land van aankomst.
- Vooral 'Nederlands leren' en het 'traject naar werk' worden gezien als belangrijke en waardevolle aspecten van het inburgeringstraject.

Respondenten kunnen zich echter ook inbeelden dat er bij sommigen een terughoudendheid is om het traject te volgen.

- Vooral **kosten** werden genoemd als mogelijke barrière. Aangezien veel mensen van Poolse herkomst snel beginnen **werken** in België, dienen ze voor het inburgeringstraject te **betalen**.

Ik heb er zelf eigenlijk niet heel veel over gehoord. Ik heb daar dan ook wel vraagtekens bij. Is het wel iets dat altijd wordt verplicht aan mensen die naar hier komen? Of wordt het gewoon als optie aangeboden?

– Vrouw, 26-39, 3de generatie

Welkom in Vlaanderen en Brussel!

Ben je pas in Vlaanderen of Brussel en is alles nieuw voor je? Of ben je hier al langer, maar voel je je nog niet helemaal thuis? **We helpen je graag op weg.**

Zoek je werk of wil je studeren? Wil je iets leuks doen in je vrije tijd? Heb je vragen over je rechten en plichten? Wil je graag Nederlands leren of nieuwe mensen ontmoeten? Wij zoeken samen met jou hoe je dat kan doen.

Het inburgeringstraject

Het inburgeringstraject bestaat uit:

- **Maatschappelijke oriëntatie:** je leert over leven, wonen en werken in België.
- **Nederlands leren:** je volgt een cursus Nederlands via onze partners.
- **Traject naar werk:** je schrijft je in bij VDAB (of Actiris in Brussel).
- **Participatie- en netwerktraject:** je doet vrijwilligerswerk, stage of je neemt deel aan een buddyproject.

Een **trajectbegeleider** ondersteunt je tijdens het volledige traject. Als je de doelen van alle trajectonderdelen behaalt, krijg je een inburgeringsattest.

Stimulusmateriaal gebruikt tijdens de gesprekken.

Je hebt natuurlijk gezegd dat het geld kost. Misschien is dat niet voor iedereen even aantrekkelijk als het geld kost. Maar ik denk dat dat iedereen wel kan helpen.

– Vrouw, -25, 2de generatie

Noot: deze analyse is gebaseerd op zowel eigen situatie en ervaring van de bevroegde respondenten, als op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Momenteel niet verplicht voor EU-groepen. Hoe staat men tegenover het eventueel verplicht maken van inburgering voor EU-groepen?

32% startte een inburgeringstraject

38% vindt dat het niet nodig is

45% vindt het niet combineerbaar met werk

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

De balans tegenover de verplichting van het inburgeringstraject weegt door naar de positieve kant, maar er heersen ook twijfels

Veel respondenten zijn voorstander van verplichte inburgeringstrajecten voor EU-burgers.

- Inburgering kan bijdragen aan een betere levenskwaliteit en een gevoel van thuis zijn in België.
- De taalbarrière is een belangrijke hindernis die de communicatie met de bredere samenleving belemmert.
- Daarbij zijn het leren van **taal en feitelijke zaken** zoals leefregels in de publieke sfeer en werktrajecten juist belangrijk.

Bij het verplichten van het traject, komen de volgende twijfels naar boven:

- De **prijs** die aan het traject verbonden is.
- Soms twijfels over de invulling van '**maatschappelijke oriëntatie**' – wat houdt het in? Hoe ver gaat dat? De onduidelijkheid over de invulling van dit thema zorgt voor een bezorgdheid over een mogelijke inmenging met de privésfeer (mensen willen alsnog hun eigen culturele waarden kunnen behouden).
- Bezorgdheid dat bepaalde culturele waarden en normen verloochend worden, wat **persoonlijke vrijheid kan beperken**, voornamelijk op het gebied van keuzevrijheid.

Wat betreft inburgering ben ik vanuit mijn perspectief niet zeker over het doel ervan met betrekking tot het sociale leven en de ideeën, en ik weet niet zeker of inburgering de juiste manier is om dit te beoordelen of om het als een middel te gebruiken om de opvattingen van mensen te veranderen op basis van hun levensbeschouwingen.

– Man, 40-54, 1ste generatie

Ik vind dat moeilijk om zo'n dingen te verplichten. Als je van ergens anders komt, dan vind ik het niet zo leuk dat het land, de maatschappij, mensen oplegt om hier in te burgeren. Want ik vind het ook wel heel belangrijk dat iedereen nog altijd zijn eigen tradities heeft. Dus ja, verplichten vind ik nooit zo goed.

– Vrouw, -25, 2de generatie

Noot: deze analyse is gebaseerd op zowel eigen situatie en ervaring van de bevroegde respondenten, als op basis van hun omgeving.

TAAL

2.3

Onderzoeksvragen

Hoe belangrijk is Nederlands voor hen?

Waarom volgen vrouwen vaker een opleiding dan mannen?

Mannen: minder nood aan kennis NL? Eigen netwerk op het werk?

Zelfstandige? Voldoende met kennis Engels en Frans?

♂ **54%** vs. ♀ **58%** spreekt redelijk tot zeer goed Nederlands

♂ **42%** vs. ♀ **65%** heeft een Nederlandse opleiding gevolgd

♂ **56%** vs. ♀ **43%** heeft NL geleerd via Nederlandstaligen

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Het (gepercipieerde) belang van Nederlands is afhankelijk van verschillende factoren (1/2)

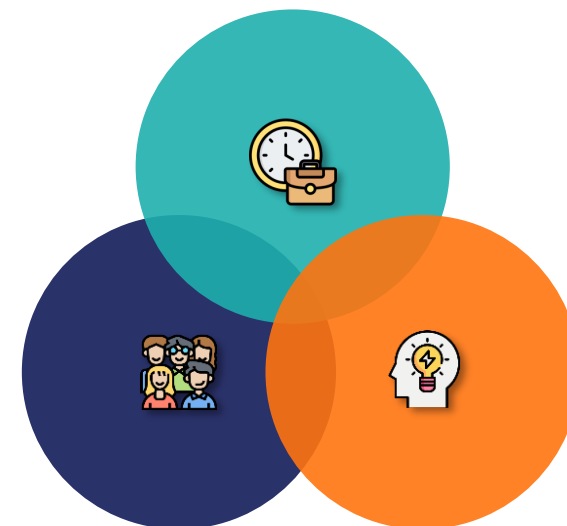
Omgevingsfactoren, sociale factoren maar ook persoonlijke factoren spelen een rol.

Omgevingsfactoren

- Mannen hebben **minder behoefte** aan Nederlands doordat ze vaak werken in sectoren waar ook **Pools** of **Engels** kan gesproken worden. Door werkdruk is er bovendien soms **minder tijd** en **gelegenheid** voor mannen om Nederlands te leren.
- **Vrouwen** hebben meer behoefte aan Nederlands voor **dagelijkse interacties** in de buurt en met de school. Hierdoor komen vrouwen vaker in contact met Nederlandssprekenden.
- Mogelijk zorgt dit er ook voor dat vrouwen meer in contact komen met **communicaties** en gesprekken over bepaalde **opleidingsmogelijkheden**.

Sociale factoren

- Enerzijds zien we dat sommige mensen van Poolse herkomst zich **omringen** met andere Polen:
 - Een aanzienlijk deel van hen komt naar België **enkel voor werk**, blijft hier slechts tijdelijk, en is van plan uiteindelijk terug te keren naar Polen.
 - Het dagelijks leven speelt zich af in **Poolstalige omgevingen** zoals scholen, supermarkten, etc. – voornamelijk in grote steden, waardoor er weinig noodzaak is om Nederlands te leren.
- Anderzijds zien we dat mensen van **Belgisch herkomst** soms geneigd zijn om zich **aan te passen** door een taal te spreken die de ander gemakkelijker spreekt (een gemeenschappelijke voertaal, bv. FR, ENG).

Deze drie factoren hangen allemaal samen en hebben invloed op elkaar

Noot: de respondenten kunnen hier geen sluitende verklaringen rond meegeven, noch uit eigen ervaring, noch uit ervaringen van hun omgeving, het zijn meer hypotheses.

Onderzoeksvragen

Hoe belangrijk is Nederlands voor hen?

Waarom volgen vrouwen vaker een opleiding dan mannen?

Mannen: minder nood aan kennis NL? Eigen netwerk op het werk?
Zelfstandige? Voldoende met kennis Engels en Frans?

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey, 2022](#)

Het (gepercipieerde) belang van Nederlands is afhankelijk van verschillende factoren (2/2)

Persoonlijke/motivationele factoren

Sommige respondenten zien het leren van Nederlands als essentieel voor integratie, terwijl anderen het als minder noodzakelijk beschouwen.

Er zijn daarnaast verschillende factoren die hierbij een rol spelen:

- **Leeftijd:** oudere personen leren vaak moeilijker een nieuwe taal dan jongere personen. Het kunnen leren en motivatie voor het leren van een taal kan immers dalen naargelang de leeftijd.
- **Connectie met hun eigen land:** personen die regelmatig naar hun land van herkomst terugkeren of zich sterk verbonden voelen met hun eigen cultuur, hun Poolse identiteit, zien minder vaak de noodzaak om de lokale taal te leren.

Bij Poolse mannen zit dat nationalisme er nog iets meer in dan bij vrouwen. Maar dat is ook maar hetgeen wat ik van mensen weet of hoor. Maar dat die daar misschien ietsje conservatiever, wat koppiger in zijn en daar wat meer aan vasthouden of misschien wat meer in een bouwsector terecht komen.

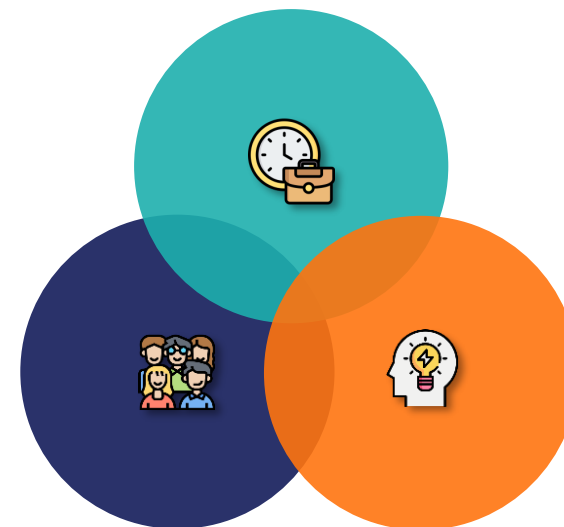
– Vrouw, –25, 2de generatie

De meeste mannen werken in sectoren waar het fysiek werk is. Ze leren enkele woorden die ze nodig hebben om te communiceren. En dat volstaat. Want hun vrouwen gaan naar de winkel, hun vrouwen gaan naar de dokter, hun vrouwen gaan naar school.

– Vrouw, 55+, 1ste generatie

Belgen passen zich altijd aan een ander aan. Als je hier iemand hebt van buitenlandse origine, als die geen Nederlands of Frans kan, dan ga je automatisch in het Engels proberen, omdat Engels toch meer een taal is die overal wel gekend is.

– Vrouw, 26-39, 3de generatie

Noot: de respondenten kunnen hier geen sluitende verklaringen rond meegeven, noch uit eigen ervaring, noch uit ervaringen van hun omgeving, het zijn meer hypotheses.

SOCIAAL LEVEN

2.4

Onderzoeksvragen

Wat zijn de struikelblokken om mensen van Belgische herkomst te leren kennen? Is er een verklaring voor deze daling?

♂ **10%** vs. ♀ **16%** heeft geen enkele kennis of vriend van Belgische herkomst (2022)

♂ **23%** vs. ♀ **43%** heeft geen enkele kennis of vriend van andere herkomst dan PL of BE (2022)

60% (2017) **45%** (2022) wil graag meer personen van BE herkomst leren kennen

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Mensen van Poolse herkomst ervaren soms een gevoel van ongelijkheid en discriminatie in België, mede door hun ondergeschikte positie op de arbeidsmarkt en culturele vooroordelen (1/2)

Gevoel van ongelijkheid op de arbeidsmarkt.

- Mensen van Poolse herkomst voelen zich soms in een ondergeschikte positie ten opzichte van Belgen.
- Gezien het merendeel naar België komt om te werken, ontstaat er een **werkgever-werknemer** verhouding, waarin mensen van Poolse herkomst doorgaans gezien worden als werknemer, en personen van Belgische herkomst als werkgever.
- Sommige mensen van Poolse herkomst beseffen dat ze hier mogen werken omdat ze goedkoper zijn. Dit zorgt voor een gevoel van ongelijkheid en oneerlijke behandeling.
- *Noot: gezag is in Polen heel belangrijk – dit uit zich zowel in de Poolse taal als in de algemene omgang. Dit kan zich ook uiten in deze werkgever-werknemer verhouding, waar de stap naar contact leggen met een werkgever (hier, BE herkomst) als onwennig kan voelen.*

Welke inspanningen zou de overheid moeten/kunnen doen om contact te bevorderen?

Op individueel niveau is er soms **geen behoefte** om nieuwe contacten te zoeken met Belgen (voldoende aan eigen kringen, te oud, etc.).

- De wens naar contact moet van de **personen zelf** komen – de overheid kan daar niet op ingrijpen.

De overheid kan indirect wel voor **gelegenheden** en plaatsen zorgen waar men elkaar ontmoet (sport, verenigingen, buurthuizen, etc.).

Overheidsinitiatieven om **Belgen te informeren** over de ervaringen van immigranten kunnen **stereotypen** doorbreken en wederzijds begrip bevorderen.

Noot: de respondenten kunnen hier geen sluitende verklaringen rond meegeven, noch uit eigen ervaring, noch uit ervaringen van hun omgeving, het zijn meer hypotheses.

Onderzoeksvragen

Wat zijn de struikelblokken om mensen van Belgische herkomst te leren kennen? Is er een verklaring voor deze daling?

♂ **10%** vs. ♀ **16%** heeft geen enkele kennis of vriend van Belgische herkomst (2022)

♂ **23%** vs. ♀ **43%** heeft geen enkele kennis of vriend van andere herkomst dan PL of BE (2022)

60% (2017) **45%** (2022)
wil graag meer personen van BE herkomst leren kennen

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Mensen van Poolse herkomst ervaren soms een gevoel van ongelijkheid en discriminatie in België, mede door hun ondergeschikte positie op de arbeidsmarkt en culturele vooroordelen (2/2)

Ervaring van sociale afstand.

- Personen van Belgische herkomst worden soms als gesloten ervaren.

Politieke context en discriminatie.

- De opkomst van extreemrechtse partijen in de politiek wordt gezien als een bijkomende factor; een mentaliteit waarin er minder acceptatie lijkt te zijn voor de 'ander'.
- Mensen van Poolse herkomst voelen dat ze minder kansen krijgen en soms gediscrimineerd worden door algemene clichés en stereotypes.

Omdat de Polen hier ook komen om te werken, ontstaat er automatisch een verdeling tussen werknemers en werkgevers. Dit vormt een drempel die mensen moeilijk kunnen overbruggen. Ze vinden hun weg niet, denk ik. Bovendien zijn ze opgegroeid met een zekere eerbied voor de baas, voor iemand die boven hen staat.

– Vrouw, 55+, 1ste generatie

Ik denk dat discriminatie vooral nu, zeker in België, meer de politiek is, de verrechtsing. Ik denk dat het meer bij de mensen zelf ligt, meer bij individuen.

– Vrouw, -25, 2de generatie

Noot: de respondenten kunnen hier geen sluitende verklaringen rond meegeven, noch uit eigen ervaring, noch uit ervaringen van hun omgeving, het zijn meer hypothesen.

Onderzoeksvragen

Lage verbondenheid met België
t.o.v. andere groepen. Redenen?

42% voelt zich bijna niet tot
helemaal niet Belg

14% voelt zich zelden tot nooit thuis
in België

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Mensen van Poolse herkomst voelen soms een sterke nationale identiteit, wat hun identificatie met de Belgische cultuur en bereidheid tot aanpassing kan verminderen

Mensen van Belgische en Poolse herkomst ervaren een verschillende verbondenheid met hun nationale identiteit.

- Mensen van Poolse herkomst groeien op met een **sterk gevoel** van **patriottisme** en **trots** op hun land – gekenmerkt door traditie, geschiedenis en samenhang.
- Deze verbondenheid kan een hechte gemeenschap onder mensen van Poolse herkomst verklaren en wordt soms gezien als iets dat mensen van Belgische herkomst minder hebben.
- Dit kan als gevolg hebben dat mensen van Poolse herkomst – afhankelijk van opvoeding en omgeving – zich **minder identificeren** met de Belgische culturele identiteit.
- Deze sterke **loyaliteit aan de eigen cultuur** kan leiden tot een verminderde bereidheid om zich aan te passen – afhankelijk van verschillende factoren eerder vermeld, zoals werk, sociale omgeving en persoonlijke motivatie.

In Polen word je van jongs af aan intensief omringd door traditie en geschiedenis, wat resulteert in een sterke nationale trots en verbondenheid. Dit contrast met België, waar de nationale identiteit minder nadrukkelijk aanwezig is en Belgen vaak een losser gevoel van nationale verbondenheid ervaren, is opvallend. Ondanks dat Belgen zichzelf als Belg beschouwen, ontbreekt vaak een duidelijke definitie van wat het betekent om Belg te zijn.

– **Vrouw, 55+, 1ste generatie**

Polen is echt heel patriottistisch. Niet per se nationalistisch, hoewel, soms wel. Ik ben ook heel patriottistisch. Het feit dat ze uiteindelijk willen terugkeren is misschien omdat ze omringd zijn door zoveel Polen: de Poolse winkels, de Poolse kerken, de Poolse tv, alles wat Pools is.

– **Man, 26-39, 1ste generatie**

Noot: de respondenten kunnen hier geen sluitende verklaringen rond meegeven, noch uit eigen ervaring, noch uit ervaringen van hun omgeving, het zijn meer hypotheses.

STELLINGEN

2.5

Ik vind dat de westerse manier van leven goed samengaat met hoe moslims leven.

Religieuze praktijken botsen met de gelaïciseerde, westerse maatschappij.

- De islamitische levenswijze is vaak verbonden met religieuze praktijken (zoals kledij en publieke geloofsuitingen), wat integratie in de westerse samenleving bemoeilijkt, waar geloof privé is.
- In het Westen is er een duidelijke scheiding van kerk en staat, terwijl deze scheiding bij moslims minder lijkt te gelden door de invloed van de Sharia.

Samenleven is moeilijk bij strikte praktisering.

- Strengere interpretaties van de islam kunnen botsen met westerse waarden zoals vrijheid van meningsuiting en openheid.
- Respondenten van Poolse herkomst geloven dat er geen match is met zeer streng praktiserende moslims; flexibele moslims kunnen echter beter integreren.

Beperkte openheid naar andere culturen hindert acceptatie.

- Mensen van Poolse herkomst, afhankelijk van hun persoonlijke situatie, zijn soms minder open voor niet-westerse culturen door beperkte blootstelling aan diversiteit.
- Mensen van Poolse herkomst, vooral met een sterke katholieke achtergrond, hebben moeite om andere religies te accepteren door hun beperkte contact met diverse culturele groepen (o.a. dus het migratiebeleid in Polen).

- Wat betreft de interpretatie van de stellingen hebben we gezien dat deze bij de Poolse herkomstgroep minder voor verwarring zorgde (in tegenstelling tot andere herkomstgroepen).

In Polen zijn er heel weinig andere mensen dan Polen. Polen is een land dat zeker niet zoals België heel divers is. En als je in Polen rondloopt, zie je niemand die niet blank is, omdat Polen eigenlijk de vluchtelingen buiten houdt. En België doet dat totaal niet.

– Vrouw, -25, 2de generatie

✓ 13%

— 29%

✗ 58%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten op school of op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

Mensen van Poolse herkomst in België vinden het belangrijk om inspanningen te doen om zich cultureel aan te passen.

- Aanpassing aan de Belgische cultuur en normen wordt gezien als een teken van respect voor de gastgemeenschap.
- Echter kan deze inspanning als 'gemakkelijker' ervaren worden omdat de culturele en zelfs ook religieuze waarden en normen grotendeels gelijkaardig zijn tussen Polen en België (meer bij deze groep in vergelijking met andere herkomstgroepen).

Het behoud van religieuze en nationale identiteit wordt wél aangemoedigd binnen de herkomstgroep, binnen de privésfeer.

- De eigen cultuur moet vooral beleefd kunnen worden binnen de privéomgeving, door middel van gastronomie en tradities, wat men wel als acceptabel beschouwt.

 25%

 20%

 55%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Polen is zelf grotendeels een **monoculturele samenleving** waardoor aankomen en leven in een **multiculturele samenleving** zoals België, soms moeizaam kan verlopen.

Dit mag geen drukmiddel zijn om jezelf te laten gelden op je werk of... Dat kan niet. Als je kiest om deel uit te maken van deze maatschappij, dan moet je leven als mensen in de maatschappij, en niet verwachten dat de maatschappij zich aan jou aanpast.

– Vrouw, 55+, 1ste generatie

Ik vind dat ik de Belgische wetten mag overtreden als deze niet samengaan met de regels van mijn geloof.

Vrijwel alle respondenten verwerpen deze stelling:

- Bij deelname aan de samenleving wordt aangenomen dat men de regels en wetten van die samenleving accepteert.
- De wetten van de staat worden beschouwd als superieur aan religieuze voorschriften, en men vindt dat men zich moet aanpassen aan de normen en wetten van het gastland.

De scheiding tussen kerk en staat is belangrijk, ook voor katholieke mensen binnen de Poolse herkomstgroep.

- De kerk mag geen invloed hebben op de werking van het naleven van de statelijk opgelegde wet – die ten alle kosten nageleefd moet worden.
- Er wordt erkend dat andere gemeenschappen, zoals moslims met regels zoals het onverdoofd slachten, uitdagingen kunnen ondervinden bij het naleven van de wet.
- Toch vindt men het moeilijk zich voor te stellen welke wetten wél overtreden zouden kunnen worden op basis van religieuze overtuigingen.

Op de snelweg mag je 120 rijden. Ja, dan moet je niet een geloofswassen-excuus gebruiken dat je in uw land 130 mag rijden en dat je daarom hier 130 mag rijden. Als er ergens een rookverbod is, moet je niet... Het zijn nu niet de juiste voorbeelden, maar je moet ook niet gaan zeggen van 'ja maar ik mag dat', ja nee. Dat is hetzelfde voor iedereen, ongeacht vanwaar je komt of welk geloof je hebt.

– **Vrouw, 26-39, 3de generatie**

De wet is de wet en die geldt voor iedereen. En dat is gewoon hoe dingen zijn geregeld. We hebben hier in België scheiding van staat en kerk.

– **Vrouw, 55+, 1ste generatie**

 3%

 6%

 91%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

RESULTATEN – AFGHAANSE HERKOMSTGROEP

03

A circular graphic of the Afghan flag, featuring vertical stripes of black, red, and green, with the national emblem in the center.

Overzicht van gesproken profielen n=6

Man, -25 jaar

- 1ste generatie
- Hoger Secundair
- Student
- F2F interview
- Gerekruteerd via survey

Vrouw, -25 jaar

- 1ste generatie
- Bachelor
- Werkend
- Online interview
- Gerekruteerd via survey

Man, 40-54 jaar

- 1ste generatie
- Hoger Secundair
- Werkend
- F2F interview
- Gerekruteerd via netwerk interviewer

Vrouw, -25 jaar

- 1ste generatie
- Hoger Secundair
- Student
- Online interview
- Gerekruteerd via survey

Man, 26-39 jaar

- 1ste generatie
- Basisonderwijs
- Werkend
- F2F interview
- Gerekruteerd via survey

Vrouw, 55+ jaar

- 1ste generatie
- Master
- Gepensioneerd
- F2F interview
- Gerekruteerd via netwerk interviewer

Achtergrond: Afghaanse traditionele normen en waarden

Afghaanse normen en tradities

Om de resultaten goed te kaderen, is het belangrijk om eerst de **‘traditionele’ Afghaanse genderrolverdeling** toe te lichten.

- Zoals in andere **conservatieve** samenlevingen en denkwijzen, is de positie van de vrouw inferieur aan die van de man. Ze heeft geen toegang tot gelijke rechten, werkgelegenheid, sociale gelegenheden, en in sommige gevallen zelfs onderwijs.
- Uit zowel dit onderzoek, als uit onderstaande bron is gebleken dat deze limitatie van vrouwen in Afghanistan uitgeoefend wordt onder het mom van ‘respect’ voor de vrouw. Deze wordt als **kwetsbaarder** gezien en moet **bescherm**d worden.
- Conflict in de Afghaanse context speelt hierin ook een rol – de militarisering van het land in de voorbije decennia heeft een vernieuwde definitie van mannelijkheid gecreëerd op basis van **trots en eer**.
- Zo zijn gemeenschappen en individuen in Afghanistan in belangrijke mate gevormd door oorlog en gewapend geweld. Normen, gewoonten, praktijken en instellingen worden ook beïnvloed, met als gevolg een versterkte (patriarchale) **maatschappelijke regulering** van mannelijkheid en vrouwelijkheid, bovenop traditioneel (tribaal) erfgoed.

De Afghaanse herkomstgroep is zeer heterogeen

- Migratiestromen in België uit de jaren **1990–2000** komen meer uit **steden** zoals Kaboel, destijds **minder conservatief**, terwijl **huidige** stromen eerder uit de **dorpen** afkomstig zijn. *(Er is tijdens de interviews niet aan bod gekomen of de verschillende migratiestromen invloed uitoefenen op elkaar.)*
- Respondenten geven aan dat er een groot verschil bestaat in de mate waarin mensen (zijzelf of hun ouders) vasthouden aan deze tradities, zowel naargelang de **plek** waar ze zijn opgegroeid in Afghanistan, als de **etnische** groep waar deze toe behoren (Pashtun, Hazara, Tajik, etc.).
 - In de **dorpen** neigt men naar een meer **traditionele** mentaliteit, waarin geloof en een specifieke verhouding tussen man en vrouw een grotere rol spelen.
- Hoewel een zekere interpretatie van het **geloof** een rol speelt in de traditionele denkwijze onder mensen van Afghaanse herkomst, zien we dat deze eerder in culturele gebruiken en sociale voorschriften van omgang geworteld zijn.

Bron: Dacquino, M., Lude, C. O., Palmisano, C., Raddadi, G. Militarised Masculinities: Identifying Causes, Manifestations, and Strategies for Change. WILPF. 2022.

Overzicht van besproken thema's – Afghaanse herkomstgroep

Taal

- Vrouwen ervaren meer **obstakels** bij het leren van Nederlands dan mannen door **culturele tradities**, **migratievolgorde** en **zelfinschatting** van hun taalvaardigheden.
- De **interpretatie** van 'best gekende taal' verschilt: sommigen zien het als de taal die ze in alle vaardigheden het beste beheersen, anderen als hun **beste vreemde taal**. Deze verschillen kunnen verklaren waarom veel respondenten Nederlands als hun best gekende taal aangeven.

Sociaal leven

- **Taalbarrières**, **administratieve procedures** en **vooroordelen**, maar ook **traditionele genderrollen** bemoeilijken contacten tussen mensen van AFG en BE herkomst, vooral voor de **1ste gen**. Jongeren integreren makkelijker via school; ouderen hebben meer moeite.
- **Hun collectivistische** versus de **individualistische** mentaliteit van de Belgische herkomstgroep bemoeilijkt interactie.
- De **overheid** bevordert integratie, maar **gerichte inspanningen** voor vrouwen en vluchtelingen kunnen helpen. **Workshops** en campagnes bevorderen ontmoetingen, terwijl aandacht voor **trauma** cruciaal is. De uitdaging blijft het stimuleren van individuele **motivatie** en spontane ontmoetingen.

Digitale vaardigheden

- **Traditionele genderrollen**, **beperkte taal- en digitale vaardigheden**, **culturele normen** en **leeftijdsuitdagingen** zorgen voor een ongelijke taakverdeling in Afghaanse gezinnen in België, waarbij mannen vaak administratieve en externe taken op zich nemen.
- **Taalbarrières** en **sociale normen** beperken de deelname van Afghaanse vrouwen aan **cursussen**, hoewel er een **sterke bereidheid** is om deel te nemen, vooral aan vrouwgerichte programma's.
- **Sociale media** kunnen effectief zijn om deze vrouwen te bereiken en hen aanmoedigen om **inburgeringscursussen** te volgen.

Werken

- Het **éénverdienersmodel** in Afghaanse gezinnen wordt beïnvloed door **traditionele rollenpatronen**, die sterker zijn bij de eerste generatie en lijken te versoepelen bij de tweede generatie. Verandering hangt echter sterk af van **opvoeding** en **sociale context**.
- Hoewel men nog steeds **problemen** ervaart met vrouwen in **leidinggevende functies**, bieden positieve veranderingen onder **jongere generaties** hoop op een grotere **acceptatie** van vrouwelijke leidinggevers.

TAAL

3.1

Onderzoeksvragen

Waarmee heeft dit verschil in kennis NL tussen mannen en vrouwen te maken (eigen inschattingsvermogen, het hebben van oefenkansen NL, bv. werk, buurt, etc.)?

♂ **81%** vs. ♀ **45%** geeft aan redelijk tot zeer goed NL te kunnen (2022)

♂ **70%** vs. ♀ **67%** heeft een opleiding NL gevolgd (2022)

49% geeft aan dat NL hun best gekende taal is (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Vrouwen lijken meer struikelblokken te ervaren bij het leren van de Nederlandse taal dan mannen

Verschillende aspecten dragen bij aan het verschil tussen vrouwen en mannen op het vlak van taalvaardigheden:

- **Culturele traditie:** de Afghaanse traditie maakt vaak een sterke scheiding tussen de mannelijke, 'publieke' sfeer en de vrouwelijke, 'private' sfeer.
 - Mannen zijn vaak het gezinshoofd en zorgen voor het gezinsinkomen. Zij komen dus het vaakst in contact met de buitenwereld via het werk. Vrouwen komen hierdoor minder in sociale situaties terecht, wat hun kansen om een taal te oefenen kan beperken.
 - De Afghaanse traditie schrijft voor om respect te hebben voor (ander's) vrouw. Het is de norm dat vrouwen openlijk niet in contact komen met andere mannen in een gesprek, wat oefenkansen voor vrouwen kan verminderen.
- **Migratievolgorde:** vaak migreren mannen als eerst uit Afghanistan op zoek naar een stabielere plek, waarna de rest van het gezin volgt. Dit kan soms jaren duren, waardoor mannen een taalvoorsprong opbouwen ten opzichte van vrouwen die later migreren.
- **Zelfinschatting van taalvaardigheden:** mannen kunnen hun taalvaardigheden hoger inschatten, terwijl vrouwen kritischer kunnen staan tegenover hun eigen vaardigheden. Dit verschil in zelfperceptie kan bijdragen aan de verschillen in taalvaardigheid.

Ik was een vriend van voetbal tegengekomen en hij was met zijn vrouw. Ik wilde zijn vrouw hallo zeggen, maar dat kun je eigenlijk beter niet doen. Toen we stonden te praten, kwam hij naar voren en zijn vrouw stond achter hem. Het is ieder zijn eigen leven. Zij geloven dat je de vrouw moet beschermen. Dat is waarschijnlijk een reden dat vrouwen toch minder Nederlands kunnen. Het is een mix van taal en cultuur.

– Man, 40-54, 1ste generatie

Mannen hebben in de meeste gevallen iets meer zelfvertrouwen, dus durven ze zichzelf een beetje meer hoog in te schatten, terwijl vrouwen meestal extreem kritisch zijn over zichzelf.

– Vrouw, -25, 1ste generatie

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Hoe hebben respondenten deze vraag begrepen?

Wat verstaat men onder 'best gekend' (lezen, spreken, schrijven)?

♂ **81%** vs. ♀ **45%** geeft aan redelijk tot zeer goed NL te kunnen (2022)

♂ **70%** vs. ♀ **67%** heeft een opleiding NL gevolgd (2022)

49% geeft aan dat NL hun best gekende taal is (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

De interpretatie van de stelling varieert. Sommige respondenten begrepen de stelling als een vraag over welke taal ze het beste beheersen in alle vaardigheden, terwijl anderen dachten dat het om hun beste vreemde taal ging

Deze interpretatieverschillen kunnen verklaren waarom zoveel respondenten aangeven dat Nederlands hun best gekende taal is.

Een deel van de respondenten begreep de Nederlandse stelling als volgt:

- 'Is Nederlands de best gekende taal van alle talen die u spreekt?'
- Vooral voor mensen van Afghaanse herkomst die hier op jonge leeftijd komen, is Nederlands inderdaad de taal waarin ze alle vier de taalvaardigheden het beste beheersen (spreken, luisteren, lezen, schrijven).
 - Dari en/of Pashto is voor deze jonge mensen vaak hun spreektaal, maar afhankelijk van persoonlijke situatie kunnen ze deze talen wel of niet lezen en schrijven.

Een ander deel van de respondenten begreep de stelling als volgt:

- 'Is Nederlands uw best gekende vreemde taal?' of 'Is Nederlands beter gekend dan uw moedertaal?'
- Dit kwam vaker voor nadat ze de vertaalde stelling hadden gelezen.
- Dit kan mogelijks verklaren waarom zo'n hoog percentage aangeeft dat NL hun best gekende taal is.

Is Nederlands uw best gekende taal? Ja / Nee

آيا تاسو تر ټولو ژبو په هالنډي ژبي ښه پوهېږئ؟ PS

آيا به هلندي بيشتر از زبان های ديگر بلديت داريد؟ DA

آيا به هلندي بيشتر از زبان های ديگر تسلط داريد؟ DA

بلديت [baladiyyat] = kennis

تسلط [tasalot] = vaardigheid, macht, bekwaamheid

Gesuggereerde optimalisering van de vertaling

Noot: de vertaling kon enkel in n=4 gesprekken getest worden wegens **gebrek** aan leesvaardigheden in het Arabisch schrift.

Stimulusmateriaal gebruikt tijdens de gesprekken.

Noot: deze analyse is gebaseerd op zowel eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, als op basis van hun omgeving.

Ik merk dat Afghanen boven de 40 vaak geen moeite meer doen om de taal te leren. Dit komt deels door hun mentaliteit: 'Waarom zou ik nog leren? Wat heb ik eraan?' Aan de ene kant begrijpelijk, maar aan de andere kant is taal leren belangrijk, ook voor jezelf. Taal weerspiegelt immers de cultuur van een volk. Veel Afghanen hebben door de oorlog veel meegemaakt. Hun focus ligt nu op overleven en zorgen voor hun kinderen; verder willen ze vooral met rust gelaten worden.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

Ik begrijp de stelling als 'in welke taal ben je het meest vloeiend?' En ik denk wel dat, omdat ik hier ben opgegroeid en eigenlijk heel mijn leven Nederlands heb gesproken, ik meer vloeiend ben in het Nederlands, want ik heb ook zo'n *academische* kant eraan, waardoor ik veel meer in het Nederlands bezig ben. En in het Perzisch heb ik daar alleen zo een huiselijke kant aan.

– **Vrouw, -25, 1ste generatie**

SOCIAAL LEVEN

3.2

Onderzoeksvragen

Wat zijn de struikelblokken om mensen van Belgische herkomst te leren kennen?

♂ **19%** vs. ♀ **41%** geeft aan geen enkele BE vriend/kennis te hebben (2022)

84% geeft aan graag meer personen van BE herkomst te leren kennen (2022)

80% van werkenden heeft elke dag contact met BE herkomst op werk (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Verschillende factoren zorgen voor uitdagingen bij het opbouwen van contacten met mensen van Belgische herkomst

Respondenten vermelden dat vooral de aankomst in België moeilijk verloopt.

- Het **leren van de taal** vormt een grote uitdaging, vooral in combinatie met de complexe **administratieve procedures** en de **vooroordelen** waarmee Afghanen te maken krijgen.
- **Jongeren** integreren doorgaans makkelijker omdat zij via **school** een directe aansluiting vinden. **Oudere** personen, vooral de eerste generatie migranten, ervaren integratie als lastiger. Toch zijn deze oudere respondenten vaak heel **dankbaar** om in België te zijn.

De mentaliteitsverschillen tussen Belgische en Afghaanse herkomstgroepen beïnvloeden hun sociale interacties, relatievoorkeuren en netwerken.

- Mensen van Afghaanse herkomst hebben vaak een **collectivistische** mindset, wat hen in staat stelt makkelijker contact te leggen met **andere groepen** met een vergelijkbare denkwijze. Mensen van Belgische herkomst hebben daarentegen een meer **individualistische** levensstijl, wat de onderlinge interactie kan bemoeilijken.
- **Mannen** van Afghaanse herkomst hebben vaak een voorkeur voor een partner van **dezelfde culturele achtergrond**, wat hun netwerk binnen de Belgische gemeenschap kan beperken. **Vrouwen** van Afghaanse herkomst spenderen veel tijd **met elkaar**, wat ook kan bijdragen aan beperkte interactie met mensen van Belgische herkomst.

In het begin was het eigenlijk moeilijk. De eerste paar jaar dacht ik, waar ben ik beland? Je hebt alles, maar vooral ging het erom dat je niet mocht werken. Het zijn die procedures allemaal.

– Man, 40-54, 1ste generatie

Mijn beste vrienden zijn bijvoorbeeld Marokkaans, Egyptisch en Chinees. En wat hen eigenlijk allemaal verbindt is dat in al die culturen de groep erg centraal staat, snap je? Familie is een heel belangrijke waarde. En je hebt dat niet zo heel sterk in het Westen, vind ik. Maar dat betekent niet dat dat per se iets fout is als je meer individualistisch bent, maar dat betekent gewoon soms dat dat niet zo goed mengt.

– Vrouw, -25, 1ste generatie

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevraagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Welke inspanningen zou de overheid moeten/kunnen doen om contact te bevorderen?

♂ 19% vs. ♀ 41% geeft aan geen enkele BE vriend/kennis te hebben (2022)

84% geeft aan graag meer personen van BE herkomst te leren kennen (2022)

80% van werkenden heeft elke dag contact met BE herkomst op werk (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Om het contact tussen mensen van Afghaanse en Belgische herkomst te bevorderen, kan de overheid mogelijk extra inspanningen leveren, hoewel er twijfels bestaan over hoe effectief die zouden zijn

Respondenten ervaren de huidige rol van de overheid in het integratieproces als grotendeels voldoende. Ze verwijzen hierbij naar bestaande taallessen, vrijwilligersprogramma's en inburgeringstrajecten die al bijdragen aan sociale integratie.

- Individuele motivatie speelt een grote rol in het voortzetten van taalvaardigheden en sociaal leven. Er zijn **twijfels** hoe een instantie zoals de overheid contacten met Belgische herkomstgroepen kan bevorderen.
- Enkele **suggesties** werden alsnog gegeven:
 - **Activiteiten organiseren voor vrouwen:** om vooral vrouwen van Afghaanse herkomst te bereiken, kunnen er (buurt)workshops georganiseerd worden, zoals naaien en koken, waar enkel vrouwen en kinderen aanwezig zijn.
 - **Sensibilisering van mensen van Belgische herkomst:** meer openheid creëren door hen te informeren over de omstandigheden van geïmmigreerde mensen in België, via het onderwijs, documentaires, etc.

Kanttekening van Ipsos: de overheid mag het mogelijke collectief en intergenerationele trauma niet onderschatten – vooral aangezien de helft van de bevraagde respondenten in de enquête van 2022 aangeeft een politieke vluchteling te zijn (54%).*

- De mogelijke **mentale bagage** die men hierdoor met zich meedraagt kan bepaalde integratieprocessen verlangsamen en vermoeilijken.
- Aangezien deze herkomstgroep nog maar het kortst in België is van alle herkomstgroepen, spelen de sociale en politieke dynamieken in het land van herkomst nog een grote rol in hoe men zich gedraagt en denkt.
- Vooral bij de Afghaanse herkomstgroep is het van belang om de situatie binnen Afghanistan goed te kunnen begrijpen.

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevraagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Ik heb in Afghanistan gewoond, ik heb in Rusland gewoond. Nu ben ik hier. Mensen denken: 'Europa is een paradijs'. Je komt hier en, boem, welke paradijs? Je moet werken. Maar het is een paradijs omdat je vrij bent. Je komt buiten, niemand komt je lastigvallen, je iets afpakken. Je mag zijn wie je bent.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

Er zullen sowieso nu ook al workshops georganiseerd worden, waarbij je die doelgroep (vrouwen van Afghaanse herkomst) kan betrekken. Misschien als je daar dan de kinderen bij betreft, kan je zo een soort van, dat ze een keer samenkomen, dat de kinderen wel kunnen spelen en dat ze gewoon bij andere mensen kunnen praten, dat ze op die manier in contact kunnen komen. En dat kan je bijvoorbeeld wel via school doen.

– **Vrouw, -25, 1ste generatie**

Dat hangt af van persoon tot persoon, ik denk dat de Belgische overheid het maximale doet om niet alleen Afghaanse, maar ook andere herkomstgroepen studies te laten doen, de regels te leren kennen, de taal te laten leren, voordat ze de nationaliteit krijgen. Maar ze kunnen daar verder ook niet echt iets aan doen, want iemand die 50 jaar in Afghanistan heeft gewoond en nog maar 5 jaar in België is, die zijn Nederlands gaat niet even goed zijn als zijn Afghaans.

– **Man, -25, 1ste generatie**

Meer sensibilisering creëren en meer mensen betrekken is essentieel. Het is belangrijk om mensen, vooral degenen die niet werken, te informeren en hun ogen te openen. Dit kan bijvoorbeeld via VDAB, door mensen uit te nodigen en hen op een leuke, positieve en humoristische manier de regels uit te leggen, zonder streng te zijn.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

DIGITALE VAARDIGHEDEN

3.3

Onderzoeksvragen

Taakverdeling binnen het huishouden m.b.t. financiën en digitale betalingen?

Afspraak maken voor oudercontact, op gemeentehuis ... hoe wordt dit opgelost?

♂ **20%** vs. ♀ **48%** kan nauwelijks tot geen digitale betaling of afspraak maken (2022)

97% gebruikt meerdere keren per week internet (2022)

1/4 van de jongeren (<20 jaar) kan geen digitale betaling doen (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

De taakverdeling binnen Afghaanse gezinnen in België wordt voornamelijk beïnvloed door traditionele genderrollen

De taakverdeling wordt vooral geschetst door een traditionele genderrolverdeling.

- Respondenten geven aan dat de **man of vader** meestal verantwoordelijk is voor administratieve en externe zaken, soms vanwege betere taalvaardigheden. Dit kan voortkomen uit verschillende redenen:
 - Beperkte digitale en taalvaardigheden van vrouwen;
 - Culturele normen;
 - Persoonlijke voorkeur.

Het niet hebben van digitale vaardigheden (zowel man als vrouw) hangt af van verschillende factoren:

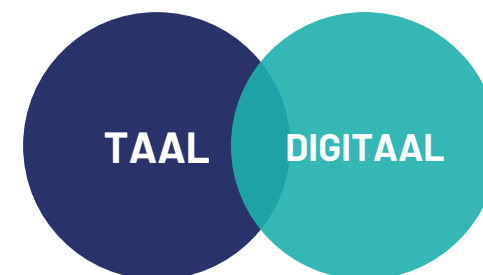
- **Taalvaardigheid:** sommige mensen van Afghaanse herkomst duiden aan dat beperkte kennis NL de overkoepelende reden is waarom ze de weg niet kunnen vinden op digitale platformen in het NL.
- **Generatie:** de 1^e generatie personen van Afghaanse herkomst in België zijn in hun jeugd in Afghanistan nog minder in aanraking gekomen met digitalisering.
- **Afkomstig uit dorpen:** het nog niet in aanraking gekomen zijn met digitalisering is nog meer het geval voor wie uit een dorp in Afghanistan afkomstig is.
- **Leeftijd:** oudere mensen van Afghaanse herkomst (zoals de algemene trend onder ouderen) ervaren meer uitdagingen met digitalisering.

Alle betalingen die we als factuur krijgen worden door mijn papa gedaan, maar online wordt meestal door mij of door mijn broer gedaan. Of als er een brief komt voor mijn mama, mijn papa leest die dan en vertelt het aan mijn mama. Mijn mama trekt haar daar echt niet veel van aan. Dat is dan gewoon door eigen voorkeur.

– **Man, -25, 1ste generatie**

Als mijn vader, zijn taal is ook goed om te communiceren en zo, maar als hij bijvoorbeeld van die medische vragen krijgt of zo, dan sta ik wel klaar om dingen in te vullen, en dan komt er soms eens een vraag van 'Wat is dit?' of 'Hoe spel je dit exact?'.

– **Vrouw, -25, 1ste generatie**

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevraagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Bereidheid om hiervoor cursus te volgen? Hoe zou dit dan best georganiseerd worden om zo groot mogelijk bereik te hebben?

♂ **20%** vs. ♀ **48%** kan nauwelijks tot geen digitale betaling of afspraak maken (2022)

97% gebruikt meerdere keren per week internet (2022)

1/4 van de jongeren (<20 jaar) kan geen digitale betaling doen (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

De deelnamebereidheid van Afghaanse vrouwen aan cursussen is groot, maar wordt belemmerd door taalbarrières en genderdynamieken

Veel respondenten geven aan dat velen bereid zou zijn om aan deze cursussen deel te nemen, maar dat de taalbarrière een cruciale rol speelt in de daadwerkelijke deelname:

- De overheid zou moeten overwegen of de focus eerst moet liggen op taalvaardigheden of op digitale vaardigheden.
- Tijdens de gesprekken was er veel enthousiasme om deze cursussen toe te voegen aan het inburgeringstraject, vooral tijdens de lessen Nederlands, waarin digitale vaardigheden sowieso nodig zijn.

Daarnaast is er sprake van een genderdynamiek:

- **Gemengde cursussen** zouden een **extra uitdaging** kunnen vormen voor vrouwen van Afghaanse herkomst. In sommige huishoudens met traditionele genderrollen mogen vrouwen van hun man niet deelnemen aan gemengde cursussen.
- Een **'women-only space'** zou voor vrouwen van Afghaanse herkomst een minder grote barrière vormen om deel te nemen aan deze cursussen.
- Sociale media zou een mogelijk kanaal zijn om deze groep vrouwen te bereiken. Veel respondenten gebruiken platformen zoals TikTok en Instagram, vaak in hun eigen taal, wat mogelijkheden biedt om informatie en uitnodigingen voor cursussen te delen.

Betrek ook mannen en jongens van Afghaanse herkomst voor een inclusieve samenleving.

- Hoewel de focus vaak op vrouwen ligt, is het net zo belangrijk om **mannen** en **jongens** van Afghaanse herkomst te ondersteunen.
- Om zowel in de privé- als publieke sfeer een **inclusieve samenleving** te bevorderen, is het essentieel om ook met mannen en jongens samen te werken en hun ideeën over **mannelijkheid** (die vaak geworteld zijn in trots) te herzien.
- Dit vraagt om begrip en aandacht voor de behoeften en kwetsbaarheden van mannen en jongens, maar ook voor de **structurele voordelen** die zij hebben ten opzichte van vrouwen, meisjes en personen met een andere genderidentiteit.

Bron: Myrntinen, H. Navigating norms and insecurity: Men, masculinities, conflict and peacebuilding in Afghanistan. (2018).

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

WERKEN

3.4

Onderzoeksvragen

Wat zijn de redenen om te kiezen voor éénverdienersgezinnen? Vooral iets voor 1ste generatie?

Of toch ook voor personen geboren in België zodra ze kinderen krijgen in het gezin?

 45% tussen 20-60 jaar is huisvrouw (2022)

61% van samenwonende koppels werkt één persoon (2022)

24% van samenwonende koppels werkt niemand (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Traditionele rollenpatronen sturen het éénverdienersmodel en zijn voornamelijk het resultaat van generatieverschillen en de achtergrond van dorpsbewoners

Het traditionele rollenpatroon is de voornaamste reden voor het éénverdienersmodel bij gezinnen van Afghaanse herkomst.

- Dit fenomeen is vooral merkbaar bij personen van Afghaanse herkomst die uit dorpen afkomstig zijn, waar deze rollen nog sterker verankerd zijn.
- Hoewel sommige mannelijke respondenten aangeven dat vrouwen wel mogen werken, beperken ze dit soms tot **deeltijdse arbeid**, zeker wanneer er **kinderen** in het gezin zijn.

Deze patronen zijn voornamelijk zichtbaar bij de eerste generatie, en versoepelen sterk in de tweede generatie.

- Echter is hier geen éénduidige verklaring voor deze veranderingen en de mate waarin ze plaatsvinden is niet gegarandeerd. Dit hangt af van factoren zoals **opvoeding, sociale omgeving** en persoonlijke **overtuigingen**.
- Bijvoorbeeld, een **tweede-generatie** migrant kan opgroeien in een zeer traditioneel gezin in België en deze opvattingen alsnog doorgeven aan de kinderen in de derde generatie. Dit maakt het moeilijk om binnen één of zelfs twee generaties significante **veranderingen** in deze traditionele patronen te bewerkstelligen.
- Daarnaast zijn de tweede generatie personen van Afghaanse herkomst waarschijnlijk **kinderen van migranten van de eerste migratiegolf**, die zelf ook **minder conservatief** zijn. Dit kan ook een rol spelen dat dit lijkt te versoepelen.

Ik vind persoonlijk dat vrouwen niet moeten werken, maar als ze willen, dan deeltijds. Waarom? Omdat ze nog voor kinderen thuis zorgen, koken, dit, dit, dit. Zeker als het om de kinderen gaat. Want anders is het een beetje te veel.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

Vrouwen leren hier hun rechten kennen en daarmee hun leven in eigen handen te nemen. Er was een meisje uit Afghanistan dat moest trouwen met iemand in België, ondanks dat ze verliefd was op een ander. Haar vader dwong haar tot het huwelijk, maar eenmaal hier ontdekte ze dat ze niet bij hem wilde blijven. Ze leerde, toen ze in België was, dat ze het recht had om te scheiden, omdat haar vader geen controle over haar had. Mensen die hierheen komen, zullen nieuwe vrijheden ontdekken die hun families hen misschien willen ontfangen. Tenzij ze door een man worden opgesloten in hun huis, zullen ze leren van de maatschappij om hen heen.

– **Vrouw, 55+, 1ste generatie**

Noot: deze analyse is niet gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Wat zijn de pijnpunten m.b.t. leiding geven door vrouwen? Wat ligt er moeilijk? Hoe kijken jongeren hiernaar? Hoe kijken de (jonge) vrouwen hiernaar?

64% is het oneens met de stelling 'het is normaal dat een vrouw leiding kan geven aan mannen op het werk' (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Traditionele genderrollen beïnvloeden de acceptatie van vrouwen als leidinggevenden nog steeds, maar jongere generaties tonen een positieve verschuiving in hun opvattingen (mede dankzij vroeg onderwijs en sociale evolutie)

Er heerst nog steeds een negatieve houding ten opzichte van vrouwen in leidinggevende rollen.

- Uit de cijfers blijkt een algemene intolerantie voor vrouwen in leidinggevende functies. Veel mannen én vrouwen staan hier dus negatief tegenover.
- Hoewel veel respondenten aangaven dat ze persoonlijk wel vonden dat vrouwen leiding mochten geven, gaven ze aan dat sommigen binnen de Afghaanse gemeenschap vanwege **traditionele denkbeelden** hier negatiever tegenover staan.

De negatieve houding komt voort uit de traditionele genderrolverdeling.

- Van vrouwen wordt verwacht dat hun invloed zich beperkt tot de **privésfeer**, voornamelijk binnen het huishouden.
- Vrouwen, vooral uit **dorpsgemeenschappen**, zijn vaak opgegroeid met dezelfde opvattingen, en hebben nog meer geïnternaliseerd dat het niet aan vrouwen is om leiding te geven.

Er is een positieve verandering bij de jongere generaties.

- Jongeren (zowel vrouwen als mannen) uit onze steekproef stonden juist **positief** tegenover het idee van vrouwen in leidinggevende posities.
- Dit is deels te verklaren doordat zij hier al sinds jonge leeftijd naar **school** zijn gegaan, wat hun denkbeelden over genderrollen beïnvloedt.

Dit geldt vooral voor Afghaanse mannen die in Afghanistan zijn geboren en opgegroeid, omdat ze daar geen andere rolmodellen hebben gezien. Wanneer ze naar hier komen, veranderen hun opvattingen niet zomaar binnen korte tijd. Echter, bij hun kinderen (de volgende generatie) zien we wel een verandering optreden.

– **Vrouw, -25, 1ste generatie**

Ik denk dat het een beetje door cultuur komt, de gedachte dat vrouwen minder kunnen, wat wel verkeerd is natuurlijk.

– **Man, -25, 1ste generatie**

Noot: deze analyse is gebaseerd op zowel eigen situatie en ervaring van de bevroegde respondenten, als op basis van hun omgeving.

STELLINGEN

3.5

Ik vind dat de westerse manier van leven goed samengaat met hoe moslims leven.

De stelling is niet altijd evident te interpreteren en vraagt om meer nuance en context.

- De islam is geen homogeen geloof; er zijn veel verschillende stromingen, die variëren in opvattingen en praktijken.
- Deze verschillen hangen af van **regionale, culturele en historische** invloeden, waardoor de islam op diverse manieren kan worden beleefd, afhankelijk van de plaats waar het wordt beoefend.
- Daarnaast vinden respondenten de westerse manier van leven ook **niet éénduidig**.
- De stelling heeft **weinig nuance** en gaat uit van een essentialistisch beeld van hoe mensen leven aan beide kanten van het voorgestelde spectrum.

Respondenten zijn verdeeld over de acceptatie van westerse en islamitische levenswijzen.

- Veel respondenten zijn het erover eens dat beide manieren van leven goed bij elkaar passen.
- 'Westers' wordt soms als 'modern' en 'vrij' bestempeld, ook op het vlak van geloofsuiting (vergelijkbaar met de **Marokkaanse** herkomstgroep).
- De mate waarin deze twee manieren van leven goed samengaan, hangt af van hoe **strikt men hun geloof beleeft**.
- Er is een bepaalde soepelheid in het geloof nodig om deze stelling waar te maken, vooral in de publieke sfeer.

Opmerking: in onze steekproef droeg geen enkele vrouw een hoofddoek.

Ik ben in Thailand geweest, daar is ook islamisme geweest. Vrouwen werken, mannen werken. Ja vrouwen zijn bedekt, maar ze werken, ze zijn niet thuis, ze zijn heel open. Je kan met ze praten, lachen, niks aan de hand. Ik zeg dat het toch een beetje mentaliteit is. Ik was zo blij, we waren via Maleisië gevlogen, daar 7 uur moesten stoppen, en daar, ook al waren ze allemaal bedekt, vond ik dat vrouwen en mannen net zoals hier met elkaar omgingen.

– Man, 40-54, 1ste generatie

Ik vind dat nog goed, maar ik kan wel geloven dat andere mensen dat niet zeggen, want het hangt toch af van waar je leeft natuurlijk. Hoe extreem je denkt, want er zijn mensen die zeggen om de hoek moet je een moskee hebben of zo, maar dat vind ik ook niet nodig.

– Man, -25, 1ste generatie

 36%

 37%

 27%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten op school of op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

De term 'cultuur' wordt door de respondenten als zeer breed ervaren en het is niet altijd duidelijk wat hiermee bedoeld wordt.

- Veel respondenten zijn het ermee eens dat je je moet **aanpassen** aan de nieuwe omgeving, zoals het leren van de taal en het respecteren van andere manieren van leven, inclusief normen en waarden.
- Dit betekent echter niet dat je de eigen cultuur mag **verloochen**.
- Het behouden van de eigen **identiteit is essentieel**; het is een kwestie van balans zoeken tussen de privésfeer en wat men daarvan meeneemt naar de publieke sfeer.
- *Noot:* aangezien de personen van Afghaanse herkomst in onze steekproef minder strikt religieus praktiserend waren, konden ze weinig specifieke voorbeelden van op school of op het werk aanhalen.

 35%

 32%

 33%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Als je van buitenlandse herkomst bent, moet je de Belgische manier van leven en manier van werken, of ja, die cultuur, ook niet aan de kant schuiven. Je moet gewoon een manier vinden om het eigenlijk samen te brengen.

– **Vrouw, -25, 1ste generatie**

In een klooster kom je ook niet met je eigen regels. Je volgt hoe mensen daar wonen, want zo hoort het.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

'Cultuur' heeft een grote omvang, van kleren dragen tot met iemand praten.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

Ik vind dat ik de Belgische wetten mag overtreden als deze niet samengaan met de regels van mijn geloof.

De stelling is voor iedereen duidelijk, het is niet voor interpretatie vatbaar.

- Over het algemeen werd 'wetten' begrepen als **regels** die door de **staat** zijn opgelegd om een goede samenleving te bevorderen.

Alle respondenten waren van mening dat geen enkele wet mag worden overtreden, ongeacht de onderliggende motivatie.

- Noot: onder de mensen die wij gesproken hebben, leek geloof een **minder grote rol** te spelen dan bij andere herkomstgroepen met een islamitische achtergrond.
- Hoewel respondenten vaak aangaven dat ze moslim waren, ervoeren ze hun geloof als minder intens, wat betekent dat religie minder invloed heeft op de beslissing om al dan niet wetten te overtreden (*in tegenstelling tot de Marokkaanse herkomstgroep*).
- Er is een brede consensus dat er respect moet zijn voor elke religie, zolang deze **binnen de wettelijke kaders past**.

Ik heb altijd gezegd: als je in België niet gelukkig bent, het leven je hier niet bevalt, en je je niet wilt aanpassen aan de regels of integreren, dan is het beter om terug te keren naar je thuisland.

– Vrouw, -25, 1ste generatie

Als we hier wonen, moeten we de wet respecteren. We komen niet naar dit land om de wet te overtreden. Maar wat betreft religie: je moet respect hebben voor elke religie. Volgens de wet kun je niet zeggen dat iemand niet mag vasten, bidden of naar de moskee gaan. Er moet dus respect zijn voor die tradities.

– Vrouw, 55+, 1ste generatie

 22%

 24%

 54%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Ik begrijp mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken (ETA, IS, ALF, ...).

Respondenten interpreteren de stelling eerder als 'ik ga akkoord' dan als 'ik begrijp'.

- Veel respondenten zeggen volmondig 'nee' op de vraag of ze begrijpen waarom mensen in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken.
- Respondenten linken extremistisch geweld vaak aan **terrorisme** en interpreteren de stelling als een vorm van instemming.
- Ze interpreteren het geweld mogelijk als **religieus**, omdat IS beter bekend is dan ETA of ALF, wat invloed heeft op hun perceptie.

Toch is er in onze steekproef één persoon die begrip kan tonen voor deze stelling.

- Hij legde uit dat, gezien de huidige gebeurtenissen in Afghanistan en de geschiedenis van het land, politieke instabiliteit over decennia heen heeft bijgedragen aan de situatie.
- Dit biedt een context die kan verklaren dat sommige mensen op jonge leeftijd zodanig beïnvloed worden dat ze er oprecht van overtuigd zijn dat ze met hun gewelddadige acties 'het goede doen'.
- Deze manier van de stelling interpreteren als 'ik kan erin komen dat sommige mensen zo ver gedreven worden' kan verklaren waarom 11% zich in de survey akkoord heeft verklaard met deze stelling (zonder er per se mee in te stemmen).

Er zijn mensen die zo denken, en dat heeft vaak te maken met de omgeving waarin je bent opgegroeid. Als je uit een zeer gelovige familie komt, heb je waarschijnlijk extremere opvattingen dan iemand zoals ik, die in een minder religieuze omgeving is grootgebracht. Dus geloof speelt zeker een rol, hoewel dat niet altijd het geval is. In kleinere gemeenschappen zijn er mensen die vanuit hun geloof handelen, omdat ze denken dat ze iets goed doen. Maar in de politiek kan dit ook leiden tot extremisme, bijvoorbeeld wanneer men macht wil verkrijgen.

– Vrouw, -25, 1ste generatie

✓ 11%

— 17%

✗ 72%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Ik kan ze wel **begrijpen**, maar ik heb **geen sympathie** voor wat ze doen.

Zoals ik eerder zei, bijvoorbeeld over een Taliban: in Afghanistan zijn de Taliban terroristen. Natuurlijk zijn ze dat, omdat ze zich opblazen op markten, waarbij kinderen, vrouwen en mannen om het leven komen. Ze denken echter dat ze het goede doen. Maar waarom denken ze dat?

Het gaat vaak om jongens van zestien die al **vijf jaar geleden van hun familie zijn weggehaald. Hun wordt verteld dat hun familie kafir is, ongelovigen, en dat anderen hun land willen afpakken.** Dus ja, eerlijk gezegd, is het niet hun schuld. Ik begrijp zo'n jongen wel. Sommigen denken dat ze dom zijn omdat ze geloven in het paradijs, maar dat is niet het geval. Hij is niet dom; hij is op zijn zestiende tot het besef gekomen dat zijn enige uitweg is om te sterven.

Hij is zestien, hij is echt niet dom. Zeker niet in deze tijd, met toegang tot een telefoon, waarin ze alles kunnen zien en volgen. Maar toch ziet hij geen andere uitweg. Als hij bijvoorbeeld zou vluchten, zou dat problemen opleveren voor zijn familie.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

Mijn kinderen leren op school in de les dingen waarmee ik niet akkoord ga.

De stelling is voor iedereen duidelijk, het is niet voor interpretatie vatbaar.

- Hoewel onze respondenten zich niet herkenden in deze stelling, werden de volgende mogelijke onderwerpen in het Belgische onderwijs vernoemd:
 - **Seksuele opvoeding op jonge leeftijd:** er is soms veel kritiek op het feit dat seksuele opvoeding al in de basisschool wordt gegeven.
 - **Seksuele en genderidentiteit – LGBTI+:** veel respondenten gaven aan dat deze onderwerpen niet samengaan met hun culturele waarden en algemene geloof.
 - **Godsdienst:** hoewel onze respondenten hier geen probleem mee hebben, kunnen ze zich voorstellen dat sommigen van Afghaanse herkomst het er moeilijk mee hebben dat het onderwijs zich hier richt op enkel katholieke, of net meerdere religieuze perspectieven (en niet enkel de islam).

 14%

 17%

 69%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Niet alleen Afghaanse mensen zijn sterk gekant tegen het idee dat kinderen op de basisschool iets over LGBTQ leren. In zekere zin ben ik het daar mee eens, omdat ik vind dat dit onderwerp misschien beter op de middelbare school behandeld kan worden, samen met ander onderwijs. Dit kan voor enige frictie zorgen, omdat bijvoorbeeld homoseksualiteit vaak in strijd is met bepaalde religieuze opvattingen. Het leren hierover kan dus spanningen veroorzaken.

– **Vrouw, -25, 1ste generatie**

Ik wil mijn kinderen opvoeden en hen begeleiden bij onderwerpen waar ik het mogelijk niet mee eens ben. Tot nu toe moet ik zeggen dat ik het eigenlijk volledig eens ben met wat ze leert. Ze is 10 jaar oud en deelt altijd wat ze hoort met mij. Ze kijkt bijvoorbeeld naar Karrewiet en zegt 'kijk, papa, dit, dit, dat'. Ik zeg dan 'oké, ja, dat klopt'. Het is goed dat ze nog steeds om mijn mening vraagt. Misschien zou dat anders zijn als het over religie of seksualiteit gaat. Want kennis is kennis, maar ik denk dat er bij onderwerpen als seksualiteit of religie opmerkingen kunnen zijn zoals 'zo hoort het niet' of 'dat is niet onze cultuur'.

– **Man, 40-54, 1ste generatie**

Ik heb mijn kinderen helemaal niet onder controle.

Respondenten vinden het moeilijk om te interpreteren wat 'onder controle' inhoudt.

- Over het algemeen zeggen de respondenten dat elke ouder ooit wel zorgen heeft over de controle die ze over hun kinderen hebben.
- Sommige respondenten begrijpen dit als '**onwetendheid** over met wie hun kinderen omgaan', terwijl anderen het koppelen aan de dingen die kinderen op **school** leren.
- De stelling zou specifiekere moeten zijn en meer voorbeelden moeten bevatten om duidelijker te maken wat er wordt bedoeld.

Men moet zich de vraag stellen of men wel controle wil hebben over hun kinderen.

- Sommige respondenten geven aan dat ze hun kinderen **niet onder controle willen hebben**, omdat ze hen beschouwen als vrije individuen.

Respondenten noemen verschillende redenen waarom ouders dit gevoel kunnen hebben.

- Kinderen die tot laat buitenshuis zijn, vriendenkringen waarmee ze omgaan, wat ze leren op school, etc.
- Het idee is dat elke ouder, ongeacht de herkomst, dit gevoel wel zal hebben, wat bijdraagt aan de universele ervaring van ouderlijke bezorgdheid.

Dat is een beetje moeilijk want het hangt af van met wie je kinderen omgaan. Als Afghaanse ouder ben je heel streng natuurlijk en de kinderen hebben veel respect voor je.

– Man, -25, 1ste generatie

Ik vind zelf controle een beetje een lelijk woord. Voor controle moet je een joystick hebben. Een kind is een levend wezen. Maar op cultureel vlak voelen mannen dat ze de touwtjes in handen moeten hebben thuis.

– Man, -25, 1ste generatie

 14%

 6%

 80%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

RESULTATEN – MAROKKAANSE HERKOMSTGROEP

04

Overzicht van gesproken profielen n=6

Man, 26-39 jaar

- 1ste generatie
- Hoger Secundair
- Werkend
- *Online interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Man, 26-39 jaar

- 2de generatie
- Bachelor
- Werkend
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, 26-39 jaar

- 2de generatie
- Hoger Secundair
- Werkend
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, 26-39 jaar

- 2de generatie
- Master
- Werkend
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, -25 jaar

- 2de generatie
- Basis Onderwijs
- Werkend
- *F2F interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Vrouw, 26-39 jaar

- 2de generatie
- Bachelor
- Werkend
- *Online interview*
- *Gerekruteerd via survey*

Overzicht van besproken thema's – Marokkaanse herkomstgroep

Werken

- **Kinderopvang** gebeurt bij voorkeur binnen de eigen familie – en het gebeurt dat vrouwen hun carrière 'on hold' zetten.
- **Zelfstandig** zijn wordt gezien als een financieel risico, maar ook gebrek aan voorbeelden en kennis, en het verbod om te lenen met rente maken de stap niet evident.
- **Werk in ploegen** is vaak de enige optie voor laaggeschoolden, maar er worden ook voordelen gemeld.
- **Rondkomen** is moeilijk geworden door de stijgende kosten, en dat vaak in combinatie met een beperkt inkomen.
- **Discriminatie op de arbeidsmarkt** gebeurt omwille van religie, 'vreemde' naam, en is vooral een issue in jobs met een representatieve functie.

Digitale vaardigheden

- Gebrek aan digitale vaardigheden (bij vrouwen) wordt vooral nog gezien als een issue bij **oudere generaties of 1ste generatie**.
- Bij deze generatie verlopen de taken nog volgens een **strikt traditioneel rollenpatroon**: het wordt niet gezien als de taak van de vrouw om online zaken te regelen; vrouwen uit deze generatie zijn het daarmee ook eens.
- De **jongere generaties**, en zeker zij die in België zijn opgegroeid zijn **'digitaal mee'** – maar het is mogelijk dat vanuit het 'traditionele' rollenpatroon dit toch aan de man wordt toegekend.

Vrije tijd

- Vrije tijd staat bij personen met Marokkaanse herkomst vooral gelijk aan **familietijd** – ze hechten veel belang aan hechte familiale banden. Hierdoor is er nog weinig ruimte (maar ook weinig motivatie) om deel uit te maken van formeel georganiseerde (BE) verenigingen.
- Vooral **'angst om bekeken te worden'** weerhoudt vrouwen met Marokkaanse roots ervan om meer te gaan sporten. Women-only faciliteiten zouden ervoor kunnen zorgen dat ze zich comfortabeler en veiliger voelen.

Sociaal leven

- De Marokkaanse herkomstgroep voelt zich goed in België, maar tegelijk leeft het gevoel dat **ze constant moeten opboksen tegen vooroordelen en discriminatie**, die nog vaak voorkomen op verschillende domeinen, en die ook explicieter en gewelddadiger lijken te worden.*
- Die ervaringen maken het **niet evident om contacten te leggen met personen van Belgische herkomst**, en daarom lijkt de voorkeur te gaan naar tijd doorbrengen met **gezin en familie** – die sowieso heel centraal staan in de Marokkaanse cultuur.

WERKEN

4.1

Onderzoeksvragen

Is het kiezen voor éénverdienersgezinnen vooral iets voor 1e generatie? Of toch ook voor personen geboren in België zodra er kinderen in het gezin zijn?

♂ **75%** vs. ♀ **49%** zijn aan het werk (2022)

♀ **38%** (2017) ↗ **49%** (2022)
stijging van vrouwen die aan het werk zijn

34% (20-64j) geboren in Marokko werkt (2022)

♀ **73%** van vrouwen geboren in België werkt (2022)

♀ **38%** van vrouwen werkt deeltijds, kiezen vaker om niet te werken (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Bij de 1ste generatie is het éénverdienersmodel de norm, bij de 2de generatie wordt minstens gestart vanuit en tweeverdienersmodel

Bij de 1ste generatie is het éénverdienersmodel de norm:

- Ze volgen **het traditionele rollenpatroon**: de vrouw blijft thuis en zorgt voor de kinderen, de man is de kostwinner.
- Niet alleen traditie maar ook **taalbarrières** maken dat deze 1ste generatie vrouwen moeilijk aan het werk geraken, en daarom thuis blijven.
- Vanuit dat traditionele rollenpatroon wordt **externe opvang niet overwogen** maar ook niet gezien als wenselijk – deels zien we die barrières ook terugkomen bij de 2de generatie vrouwen (zie volgende slide voor meer details).

Bij de 2de generatie is het meer 'normaal' dat jonge vrouwen ook aan het werk zijn:

- Ze verwachten dat ze **financieel bijdragen** aan het inkomen van het gezin (ook omdat alles duurder is geworden is dit een noodzaak geworden).
- Ze beheersen ook de **taal** en beschikken over de nodige **diploma's** om zich te integreren op de arbeidsmarkt.
- Maar **zodra er kinderen** zijn, gebeurt het dat deze vrouwen er toch voor kiezen om thuis te blijven en hun carrière 'on hold' te zetten (zie volgende slide).

Ik denk dat ze echt een achterstand hebben qua Nederlands. Het is eigenlijk al heel moeilijk voor ons, de vrouwen die hier geboren zijn in België, om werk te vinden, laat staan die oudere vrouwen.

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

En veel mannen zeggen: 'kijk, mevrouw, als je wilt gaan werken, doe maar, maar ik heb liever dat je thuis blijft'.

– **Man, 26-39, 2de generatie**

Ik denk dat daar sowieso ook een generatie verandering plaatsvindt, in de zin van, vroeger accepteerden de mannen het niet als een vrouw ging werken, omdat de norm was, ook in Marokko zelf waren de vrouwen ook meestal thuis. En nu begint het eigenlijk meer te worden waarbij de man net de vrouw motiveert om te gaan werken, want ja met één loon kom je tegenwoordig moeilijk rond.

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

Noot: deze analyse is gebaseerd niet op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Hoe wordt er omgegaan met het feit dat veel jonge vrouwen studeren en nadien willen werken? Wordt kinderopvang gezien als een goede optie of toch beter opvang bij grootouders of familie?

♂ **22%** vs. ♀ **19%** is het eens dat vrouwen het beste thuisblijven met kinderen (2022)

♂ **50%** vs. ♀ **33%** vindt dat de man voor gezinsinkomen moet zorgen (2022)

Voor beide bovenstaande cijfers lagen deze verschillen en aandelen lager dan in 2017.

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

De kinderopvang (totaal) extern uitbesteden heeft niet de voorkeur

De voorkeur gaat naar opvang binnen de eigen familie – zeker tot het kind de schoolgaande leeftijd heeft bereikt (2,5 tot 3 jaar).

- Familieleden zijn **beschikbaar** – soms door 1ste generatie grootmoeder die toch niet buitenshuis werkt.
- Informele opvang is ook een **kostenbesparende maatregel**.
- Meer vertrouwen** in eigen familie dan externe opvang:
 - Respecteren van de dieetvoorschriften (halal eten).
 - Opgroeien in een vertrouwde omgeving waar de Arabische taal en de culturele waarden en tradities doorgegeven worden.
- De 2de generatie staat open voor **een hybride oplossing** – een combinatie van familieopvang en een formele externe opvang, maar voorkeur gaat dan naar een onthaalmoeder van Marokkaanse herkomst.

Het gebeurt dat de 2de generatie werkende jonge vrouwen toch zelf gaat instaan voor de opvang van de kinderen:

- De combinatie werk en gezin wordt dan te moeilijk – zelfs met informele hulp van familieleden.
- Het gevolg is dat deze vrouwen hun ‘carrière’ gedurende een aantal jaren ‘on hold’ zetten, en nadien terugkeren naar de arbeidsmarkt – of althans die intentie uiten.

Ik denk dat ze niet heel gemakkelijk naar een crèche gaan, vooral als die niet van Marokkaanse herkomst is, maar ook omdat er een schrik is omdat het kind wel halal moet kunnen eten. Je weet niet hoe met het kind wordt omgegaan en ik denk dat er ook wel een stukje gebrek is aan vertrouwen bij een persoon die je eigenlijk niet kent. Terwijl als er een gemeenschappelijke kenmerk is, dat je die dan veel gemakkelijker kan vertrouwen.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

Nee, mijn kinderen gaan echt naar de opvang. Echt naar de opvang van de stad. Ik wil mijn familie, mijn moeder of mijn schoonmoeder niet overbelasten met mijn kinderen. (Noot: dit gaat zowel over crèche als over naschoolse opvang.)

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

Noot: deze analyse is gebaseerd niet op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Mogelijke verklaring voor het minder werken als zelfstandige?

6% geeft aan zelfstandige te zijn
(2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Zelfstandig zijn wordt gezien als een financieel risico, maar ook gebrek aan voorbeelden en kennis, en het verbod om te lenen met rente maken de stap niet evident

Noot: de respondenten in onze steeproef hadden toch de indruk dat nog redelijk veel mensen van Marokkaanse herkomst zelfstandig zijn.

'Zelfstandig' zijn wordt gezien als een risicovol beroep.

- Het inkomen van een zelfstandige biedt te weinig financiële zekerheid.
- De voorkeur gaat uit naar de stabiliteit en voordelen van een vast dienstverband (vast loon, extralegale voordelen, etc.).

Een gebrek aan voorbeelden en kennis.

- Geen of weinig contact met zelfstandigen in hun directe omgeving.
- Onvoldoende gekend met de stappen die nodig zijn om een eigen bedrijf op te starten zoals wetten, financiën en boekhouding. Dit wordt nog moeilijker indien er ook nog een taalbarrière speelt.

De financiële drempel omwille van het religieus verbod om leningen met rente aan te gaan.

- Islamitische gelovigen mogen geen lening aangaan met rente.
- Dat betekent dat het ondernemerskapitaal volledig uit eigen middelen moet komen, wat de stap naar zelfstandig ondernemen aanzienlijk bemoeilijkt.

Ja, concurrenten misschien. De markt is misschien verzadigd. Iedereen komt met hetzelfde. Dat zijn algemene fenomenen.

– Man, 26-39, 1ste generatie

Ik heb het gevoel dat dat wel heel veel gebeurt, of misschien dat dat nu pas heel veel gebeurt. Als ik kijk naar mijn broers, heb ik heel veel zelfstandigen in mijn familie. Mijn broertje is nu bijvoorbeeld net 23 geworden en hij is nu als freelancer aan de slag in de IT-sector. Maar mijn oudste broer heeft altijd zijn eigen zaak gehad.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

In de islamitische gemeenschap is het eigenlijk niet toegestaan om een lening met rente aan te gaan. Dat is ook niet toegestaan voor een hypotheek.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

Noot: deze analyse is gebaseerd niet op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Is er een verklaring waarom zoveel personen werken in een ploegenstelsel?

30% werkt in een ploegenstelsel
(2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Werk in ploegen is soms de enige optie voor laaggeschoolden, maar er worden ook voordelen gemeld

Er spelen vooral **pushfactoren**: sectoren met een ploegenstelsel zijn soms de enige optie voor hen.

- Ploegenstelsel is gebruikelijk in sectoren die **laaggeschoolde arbeid** vereisen, en waar er ook minder vereisten zijn op het gebied van **communicatie en technologie**.
- Het ploegenstelsel is bv. gebruikelijk in sectoren zoals **zorg, zware industrie en fabrieken** waar de werkuren in shifts zijn verdeeld.
- Werken in ploegen is soms de enige optie voor personen met een **lager opleidingsniveau** en/of die de **taal niet goed beheersen** en/of die **minder digitale vaardigheden** hebben – ze vinden minder gemakkelijk werk in andere sectoren.

Pull factoren: er worden ook voordelen verbonden aan het werken in een ploegenstelsel.

- Het werken in een ploegenstelsel is ook **financieel aantrekkelijk** – zeker de nachtshifts.
- Voor gezinnen met kinderen geeft het ook **meer flexibiliteit**: het laat toe om de werktijden met een partner af te wisselen waardoor er altijd iemand thuis kan zijn om de kinderen op te vangen.

Iedereen in de steekproef wist wat een **ploegenstelsel** inhoudt – namelijk het werken in verschillende **shifts**.

Het zijn vaak mensen die niet hoog opgeleid zijn. Tussen de mensen die met mij afgestudeerd zijn, waren er niet veel Marokkanen.

– **Man, 26-39, 2de generatie**

Als je de nachtshift werkt, verdien je ook meer, je voelt dat ook meer op je loon. Dan denk ik ook aan mensen die kinderen hebben. Bijvoorbeeld, ik heb één vaste baan, ik heb gewoon normale uren, en bijvoorbeeld mijn partner heeft de vroege en de namiddag. Dat is dan gemakkelijker voor de kinderen.

– **Vrouw, -25, 2de generatie**

Noot: deze analyse is gebaseerd niet op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Wat zijn de belangrijkste oorzaken voor moeilijk rondkomen?

 32% geeft aan moeilijk rond te komen met het gezinsinkomen (2022)

38% van gezinnen zonder werkenden komt moeilijk rond (2022)

31% van éénverdienersgezinnen komt moeilijk rond (2022)

18% van tweeverdienersgezinnen komt moeilijk rond (2022)

57% kan geen onverwachte uitgave van 1000€ doen (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Rondkomen is moeilijk geworden door de stijgende kosten, en dat soms in combinatie met een beperkt inkomen

Algemeen een tendens dat alles duurder wordt:

- Door de inflatie van de voorbije jaren.
- Toenemende kosten op allerlei domeinen: vooral gemeld zijn de schoolkosten en de hoge huurkosten.

Beperkt inkomen – sparen is soms geen optie.

- Sommigen zijn werkzaam in laagbetaalde sectoren.
- Soms nog een eenverdienersgezin – en één loon is onvoldoende om alle kosten op te vangen.
 - Vooral als er veel kinderen zijn.
 - En als er gezorgd moet worden voor een (zieke) ouder (in Marokko) – algemeen een grote sociale druk en verwachting om familie financieel te ondersteunen/onderhouden – soms een onvoorziene kost.

Noot: dit is niet gemeld door de respondenten – maar het **verbod om te lenen met rente** zou ook een rol kunnen spelen waarom het moeilijk rondkomen is. Het verbod maakt het namelijk bijzonder moeilijk om te **investeren in maatregelen** die (eventueel op lange termijn) de **gezinskosten kunnen reduceren of behapbaar houden** (bv. een eigen huis aankopen, energiebesparende maatregelen nemen, etc.).

Er is in Marokko nog wel een moeder waarvoor gezorgd moet worden. En dan moet je, allee, moet je niet, het is geen verplichting, maar je gaat wel automatisch wat geld sturen naar je ouders om te kunnen leven.

– **Vrouw, -25, 2de generatie**

Niet mogen lenen met rente is ook de reden waarom de meeste Marokkaanse mensen huren.

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

Noot: deze analyse is gebaseerd niet op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving en hypothesen.

Onderzoeksvragen

Wat heeft invloed op het al dan niet ervaren van discriminatie op het werk?

34% is minstens één keer gediscrimineerd (2022)

24% heeft minstens één negatieve ervaring op het werk omwille van huidskleur of geloof (2022)

35% heeft minstens één negatieve ervaring tijdens het zoeken naar werk door geloof of huidskleur (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Discriminatie op de arbeidsmarkt door uiterlijk, 'vreemde' naam, en vooral een issue in jobs met een representatieve functie

Uiterlijk en kleding (vooral gemeld door vrouwen).

- Vooral vrouwen met een **hoofddoek** ervaren aanzienlijke barrières en vooroordelen bij het zoeken naar een job en bij het uitoefenen ervan.*

Vooroordelen op basis van naam.

- De naam schrikt soms af – ze worden niet uitgenodigd voor een sollicitatie-interview.

Het uiterlijk en de naam maakt dat ervaringen met discriminatie vooral lijken voor te komen in sectoren/jobs met een 'front office' functie, i.e. ze komen in contact met klanten, met externen (cfr. hoofdoekenverbod voor loketfuncties).

- Bv. minder ervaren van discriminatie in de ICT-sector want meestal toch geen representatieve functie.
- Bv. missen van promoties omdat men niet gezien wordt als een geschikt uithangbord voor het bedrijf of organisatie.

Maar in bepaalde omgevingen, in de omgeving waarin ik werk, kan je soms niet uiten wie je bent. Of word je scheef bekeken door wat je op je hoofd hebt. Of 'oei, ze kan Nederlands'. En het racisme, ik ga niet zeggen dat dat heel veel is, maar dat zit er nog altijd in. We leven bijna in 2025, jammer genoeg hebben we dat op de dag van vandaag nog altijd.

– **Vrouw, -25, 2de generatie**

Ik ben dan vertrokken. En twee weken later hebben ze iemand anders de coördinator-positie gegeven, aan iemand die beter op de foto paste. Soms hebben wij Marokkanen het gevoel dat we cijfers zijn die gewoon voldoende zijn om aan te tonen dat bepaalde bedrijven aan diversificatie doen, maar niet meer dan dat.

– **Vrouw, 26–39, 2de generatie**

Noot: deze analyse is gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroegde respondenten.

DIGITALE VAARDIGHEDEN

4.2

Onderzoeksvragen

Wat verklaart het verschil in digitale vaardigheden tussen mannen en vrouwen? Geven vrouwen als het niet lukt snel de vraag door? Wat kan hen overtuigen om de skills zelf te leren?

♂ 15% vs. ♀ 21% kunnen geen afspraak maken via internet (2022)

♂ 16% vs. ♀ 24% kunnen geen betaling doen via internet (2022)

♂ 18% vs. ♀ 25% kunnen geen document doorsturen via internet (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Gebrek aan digitale vaardigheden (bij vrouwen) wordt vooral nog gezien als een issue bij oudere generaties of 1ste generatie

Bij deze generaties verlopen de taken tussen mannen en vrouwen nog volgens een strikt traditioneel rollenpatroon.

- De vrouw staat in voor het huishouden en de zorg voor de kinderen: zij is verantwoordelijk voor het **privédomein**. Mannen regelen de zaken met externen zoals regelen van betalingen, de administratie, afspraken maken: hij is verantwoordelijk voor het publieke domein.
- Deze vrouwen (en hun mannen) zien het **niet als hun taak of verantwoordelijkheid** om online vaardigheden aan te leren.
- Zeker als ze daarenboven ook niet de **taal beheersen, analfabeet** zijn, en/of **laaggeschoold** zijn.

Noot: voor een stuk geldt dit ook voor de **mannen uit deze generaties** – ze hebben soms niet de nodige vaardigheden om zaken online te regelen in België. Het zijn soms de **kinderen** die dan de in de plaats van hun ouders de online zaken regelen (betalingen doen, afspraken maken) – ze zien dit als hun ‘plicht’ tegenover hun ouders.

De jongere generaties en zeker zij die in België zijn opgegroeid zijn ‘digitaal mee’ – en kunnen in principe alles zelf online regelen.

- Het is evenwel mogelijk dat sommige vrouwen/koppels ervoor kiezen om dit toch nog te verdelen volgens het ‘traditionele’ rollenpatroon.
- Maar in principe kunnen ze het ook zelf regelen.

Maar het ligt ook heel veel aan het alfabet. Enkel Arabisch kunnen, maar het alfabet dat we hier kennen, niet kennen. Dan is dat heel moeilijk om dat aan te leren. Dan is de stap nog veel meer hoogdrempelig.

– Man, 26-39, 2de generatie

Hoe vrouwen van Marokkaanse herkomst motiveren om digitale skills aan te leren?

Geen eenvoudige opdracht want soms **niet gemotiveerd** – ze zien het niet als hun verantwoordelijkheid.

Eventueel op te nemen in het **inburgeringstraject** – in de taallessen – bv. aanleren hoe ze een kaartlezer of Itsme moeten gebruiken.

Noot: deze analyse is gebaseerd niet op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, maar op basis van hun omgeving.

VRIJE TIJD

4.3

Onderzoeksvragen

Waarom is er een lage participatie in het verenigingsleven bij deze herkomstgroep?

 35% vs. **31%** nam deel aan minstens één activiteit van een vereniging (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Vrije tijd staat gelijk aan familietijd

Algemeen weinig vrije tijd wegens werk en gezinsverplichtingen – zeker voor jonge gezinnen.

- De weinige vrije tijd wordt doorgaans voornamelijk doorgebracht in **gezins- of familieverband**. Personen van Marokkaanse herkomst hechten veel belang aan sterke familiale banden (zie ook later).
- Of de vrijetijdsbesteding wordt **informeel** geregeld en blijft binnen de **Marokkaanse gemeenschap**.
- Dat laat **weinig ruimte over** en er is **een gebrek aan motivatie** om deel te nemen aan formeel georganiseerde verenigingen.

Het is ook niet evident om te participeren in BE verenigingen:

- Om als '**buitenstaander**' met andere herkomst' zich te integreren in een georganiseerde (BE) vereniging, vooral als die groep al 'hecht' is.
- Bovendien is in deze contexten vaak **alcohol** aanwezig – wat ook een drempel vormt voor hen want volgens hun religie mogen ze niet aan tafels (ruimtes) zitten waar alcohol wordt geconsumeerd (zie ook later – sociaal leven).

Maar vrije tijd, terwijl je kinderen hebt en het huishouden hebt en dat je ook moet werken. En dat de school verwacht dat je je kinderen naar de bibliotheek brengt, maar ook alle huistaken samen met de kinderen gaat doen. En dat je kinderen een toets per week hebben. Ik weet niet waar dat we dat zouden plaatsen.

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

Vroeger zaten we wel heel veel in verenigingen. Maar ik heb het gevoel dat er niet heel veel verenigingen zijn waarbij je als persoon van buitenlandse afkomst volledig thuis kan zijn. En nogmaals, de grootsteden hebben dat wel heel veel, als ik kijk naar Antwerpen, als ik kijk naar Brussel, daar zijn heel veel jeugthuizen waarbij ze heel erg inzetten op jongeren met een Marokkaanse of met een andere herkomst. Maar hier in Vilvoorde zijn er slechts een paar, en dan moet je echt al een klik hebben met die groep

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

Noot: deze analyse is gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten.

Onderzoeksvragen

Wat verhindert vrouwen om aan sport te doen? En wat zou hen kunnen overtuigen?

♂ **19%** vs. ♀ **29%** doet nooit aan sport (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Vooral 'angst om bekeken te worden' weerhoudt vrouwen ervan om (meer) te sporten

Vrouwen voelen vooral schroom om te sporten in een publieke ruimte en gemengde sportfaciliteiten.

- Ze voelen **schroom om hun lichaam 'bloot' te stellen aan anderen** – in sportkledij/minder bedekt.
 - Dit is zeker een belangrijke factor die speelt bij zwemmen ook omwille van het boerkini verbod in veel zwembaden.
 - En vooral vrouwen met een hoofddoek vinden het niet evident om dit te combineren met sportkledij of de kledingvoorschriften die eigen zijn aan de sport. Dat werkt demotiverend.
- Het leidt tot een bezorgdheid om **bekeken** te worden.
- En daarbij ook een **angst om lastig gevallen en aangesproken** te worden door anderen, vooral mannen – het geeft hen een onveilig gevoel.
- Daarnaast is het ook **geen traditie** in de Marokkaanse cultuur dat vrouwen sporten.
- En ook **financiële beperkingen** kunnen deelname bemoeilijken.

Hoe vrouwen van Marokkaanse herkomst motiveren om meer aan sport te doen?

Vrouwen-only faciliteiten – meer sportscholen en clubs exclusief voor vrouwen, waardoor ze zich veiliger en comfortabeler voelen.

Actief promoten van sport bij Marokkaanse vrouwen – bv. via inspirerende voorbeelden die succesvol sporten integreren in hun levensstijl en de Marokkaanse cultuur.

Financiële ondersteuning aanbieden – bv. via sportcheques.

Noot: deze analyse is gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten

SOCIAAL LEVEN

4.4

Onderzoeksvragen

Waaruit leidt men het gevoel af dat hun inspanningen om erbij te horen niet gewaardeerd worden? Wat zijn signalen die mensen uitsturen die dit gevoel veroorzaken?

31% geeft aan 'het gevoel te hebben dat de samenleving mijn inspanningen om erbij te horen niet waardeert' (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Het gevoel constant te moeten opboksen tegen vooroordelen en discriminatie

Personen van Marokkaanse herkomst voelen zich goed in België, maar hebben soms toch ook het gevoel dat ze niet 100% zichzelf kunnen zijn.

- Ondanks dat ze nochtans de taal spreken, een diploma hebben behaald, etc.
- Het gevoel dat ze zich altijd **eerst moeten bewijzen** – dat dan pas de vooroordelen wegvallen – 'jij bent één van de goeie', 'jij bent een uitzondering'.
- Het gevoel dat ze zich nog **altijd moeten 'verdedigen'** – dat ze zich moeten verantwoorden voor de 'rotte appels' uit hun herkomstgroep (bv. terroristen, Mocro Maffia).
- *Dat maakt dat contacten hebben met personen van Belgische herkomst ook niet evident is (zie later).*

Daarnaast voelen ze zich ook niet gewaardeerd in de samenleving door de vele ervaringen met discriminatie (zie volgende slide).

Dat is zo'n heel uitgeput gevoel. Omdat je soms heel erg jezelf moet bewijzen, heel vaak jezelf moet verantwoorden. En niet alleen jezelf, ook gewoon de hele gemeenschap. Ja, de Marokkaanse gemeenschap, maar ook de moslimgemeenschap. En ja, natuurlijk ook vermoeiend door die discriminatie die je ervaart.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

Ik heb voor een interim-bureau gewerkt. Een klant van hen, ik zal de naam niet zeggen, belde en zei van 'we moeten kandidaten hebben, maar gelieve geen Marokkanen te geven'.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

Noot: deze analyse is gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten.

Onderzoeksvragen

Hoe evolueert discriminatie in Vlaanderen de voorbije jaren? Minder? Erger? Anders? Wie zijn de daders?

51% heeft een negatieve ervaring in het zoeken naar een huurhuis (in 5 jaar) (2022)

25% heeft een negatieve ervaring in een openbare ruimte (in 5 jaar) (2022)

15% is minstens één keer gecontroleerd door de politie omwille van herkomst (2022)

54% vindt dat personen van buitenlandse herkomst te weinig kansen krijgen in BE (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Ervaringen met discriminatie blijven, en dit lijkt explicieter en gewelddadiger te worden

Gemixte antwoorden op de vraag hoe discriminatie is geëvolueerd:*

- Voor sommigen is dit toegenomen.
- Voor anderen gelijk gebleven of zelfs afgenomen, vooral jongere generaties in steden zien meer openheid tegenover andere culturen.

Maar opvallend is dat personen van Marokkaanse herkomst gemakkelijk nog veel voorbeelden kunnen geven van ervaringen met discriminatie en dat op verschillende domeinen:

- Op de arbeidsmarkt (zie eerder);
- Op de huurmarkt;
- In de publiek ruimte: op straat/in winkels;
- Op school;
- Vrije tijd: hobby's, sport (bv. voetbal), uitgaan, etc.;
- Door de politie – het gevoel dat ze meer 'gevisieerd' worden.

Algemeen is er de perceptie dat de manier waarop gediscrimineerd wordt veranderd is:

- Het gebeurt minder verborgen – weggestoken – de discriminatie is **explicieter en gewelddadiger geworden**.
 - **Hypothese:** de opkomst en populariteit van extreem rechtse partijen maakt dat het sociaal meer aanvaard is om racistisch/discriminerend te zijn.

Politie. Overall, overall, maar echt overall. Je doet een ding, en hop, we hebben een boete, we krijgen boetes overall. Je beseft zelfs niet of je fout was.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

De politie had al een paar minuten van tevoren bij het tankstation een kleine woordenwisseling met een andere groep jongeren. Die groep was al wat opgefokt. Toen we naar buiten kwamen, begrepen we het zelf niet goed. Plotseling was er een pascontrole en vroegen ze of we bij die andere groep hoorden. We gaven onze identiteitsbewijzen, maar mijn vriend had zijn pas niet bij zich. Alles gebeurde zo snel dat ik mijn gezin moest roepen om te filmen, omdat ik geslagen werd en een gebroken kaak opliep. Dat was een moment waarop ik me erg gediscrimineerd voelde. Dat is echt erg.

– Man, 26-39, 1ste generatie

Mishandeling. Ik vind dat de laatste tijd er ook meer jongeren geslagen worden voor niets.

– Vrouw, -25, 2de generatie

Noot: deze analyse is gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroagde respondenten, en op basis van hun omgeving.

Onderzoeksvragen

Wat zijn de struikelblokken om mensen van Belgische herkomst te leren kennen? Welke inspanningen zou de overheid moeten/kunnen doen om contact te bevorderen? Welk soort contact zou men wensen?

♂ **10%** vs. ♀ **21%** heeft geen enkele vriend of kennis van BE herkomst (2022)

♂ **15%** vs. ♀ **30%** heeft geen enkele vriend of kennis buiten BE of MA herkomst (2022)

↗ **46%** gaat nooit op bezoek of ontvangt nooit burens, vrienden of kennissen van BE herkomst (2022)

48% wil meer personen van BE herkomst leren kennen (2022)

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Familie staat centraal, en hierdoor weinig tot geen nood aan relaties met personen daarbuiten

Personen van Marokkaanse herkomst spenderen vooral tijd met hun gezin en familie.

- Ze hebben **heel sterke familieverbanden**: ze spenderen hun tijd met broers, zussen, nichten/neven/tantes/nonkels/etc.
- **Relaties buiten de familie komen weinig voor** – ook niet met andere personen van Marokkaanse herkomst – eventueel wel oppervlakkige contacten via de moskee, via de voetbal, etc.

Contacten leggen met personen van Belgische herkomst is niet evident – vooral uit zelfbescherming:

- Vermijden van **vooroordelen** en ervaringen met discriminatie (zie vorige slide).
- Zich ook willen **afschermen** van goed bedoelde opmerkingen die kwetsend ervaren worden: *‘jij bent wel een goeie!’*.
- **Alcohol** is een belangrijk element in de Belgische vrijetijdscultuur en dat gaat moeilijk samen met hun religieuze waarden en normen. Want in principe mogen ze niet zitten aan tafels (of zelfs in ruimtes – bv. voetbalkantines, cafés) waar alcohol wordt gedronken.

Welke inspanningen zou de overheid moeten/kunnen doen om contact te bevorderen?

Op individueel niveau is er soms **geen behoefte** om nieuwe contacten te zoeken met Belgen (voldoende aan eigen kringen, te oud, etc.).

- De wens naar contact moet van de **personen zelf** komen – de overheid kan daar niet op ingrijpen.

De overheid kan indirect wel voor **gelegenheden** en plaatsen zorgen waar men elkaar ontmoet (sport, verenigingen, buurthuizen, etc.).

Overheidsinitiatieven om **Belgen te informeren** over de ervaringen van immigranten kunnen **stereotypen** doorbreken en wederzijds begrip bevorderen.

Noot: deze analyse is gebaseerd op eigen situatie en ervaring van de bevroegde respondenten, en op basis van hun omgeving.

STELLINGEN

4.5

Ik vind dat de westerse manier van leven goed samengaat met hoe moslims leven.

Algemeen gezien als een te generieke stelling om hier concreet te kunnen op antwoorden.

- Het laat te veel ruimte voor interpretatie
- Onduidelijk wat men kan verstaan onder de 'westerse manier van leven' – wat houdt dat precies in? Waarnaar wordt dan verwezen?
- Hetzelfde geldt voor de 'moslim manier van leven' – daarin bestaan ook veel variaties.

Algemeen zijn de respondenten het eens dat beide kunnen samengaan – maar ze kunnen ook een aantal zaken opsommen die eigen zijn aan de islam en die wat 'moeilijker' liggen:

- Bv. de westerse samenleving is er niet op voorzien dat moslims vijf keer per dag moeten bidden (bv. geen faciliteiten om te bidden op het werk, of tijdens werkuren).
- Bv. de supermarkten voorzien niet standaard in halal voeding.

Andere voorbeelden die later besproken worden:

- Hoofddoekenverbod op het werk/op school;
- Onverdoofd slachten;
- Lessen over seksuele opvoeding en LGBTI+ op school.

Ik ga akkoord, omdat we gewoon allemaal hetzelfde doen. Iedereen wordt wakker, iedereen gaat werken, iedereen voedt zijn kinderen op, iedereen moet naar school gaan. Dat is waar ik vanuit ga, eigenlijk. Want bij ons in de islam wordt ook echt gevraagd om heel veel te studeren, om heel veel kennis te op te doen, om te werken. Handel is bij ons ook echt aangeraden in ons geloof.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

Bij de moslim manier van leven denk ik aan plichten. Bijvoorbeeld het dragen van een hoofddoek, het slachten van een schaap, het vasten. Veel mensen vinden dat super raar, waarom we dat doen, terwijl het al jaren bestaat. En bij de christenen komen zo'n verplichtingen ook voor, hé.

– Vrouw, -25, 2de generatie

 42%

 28%

 30%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Personen van buitenlandse herkomst die in België komen wonen, moeten op school of op het werk hun eigen cultuur en hun manier van leven kunnen behouden.

De stelling is vrij duidelijk.

- Voor personen van Marokkaanse herkomst is het belangrijk dat ze hun cultuur en tradities kunnen behouden, zeker in de privésfeer.
- Ze linken 'cultuur' vooral aan religieuze praktijken.

Maar ze erkennen en ervaren dat er weerstand is wanneer deze religieuze uitingen zich verplaatsen naar de publieke ruimte (school, werk).

- Het meest gegeven voorbeeld is het dragen van een **hoofddoek** op het werk of op school; voor moslima's wordt een verbod hierop gezien als een beperking op het uiten van hun identiteit en cultuur/hoe zij willen leven.
- Hieronder nog een aantal religieuze praktijken waarvan wordt ervaren dat het niet evident is om deze op school of op het werk te beleven:
 - Geen mogelijkheid om te bidden;
 - Geen mogelijkheid om halal te eten;
 - Weinig tot geen rekening houden met de Ramadan of met hun religieuze feestdagen (bv. Suikerfeest, Offerfeest).

Moeten bidden op bepaalde tijden past niet in de westerse samenleving. Het is helemaal oké om een pauze van tien minuten te nemen om te gaan roken. Maar het is helemaal niet oké als je die tien minuten wilt gebruiken om te gaan bidden bijvoorbeeld.

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

Voor mijn job gaan wij ook bijvoorbeeld naar scholen om met jongeren te spreken, waarbij ik op een bepaalde school niet werd toegelaten omwille van mijn hoofddoek, terwijl ik een externe persoon ben.

– **Vrouw, 26-39, 2de generatie**

 42%

 27%

 31%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Ik vind dat ik de Belgische wetten mag overtreden als deze niet samengaan met de regels van mijn geloof.

De stelling wordt gezien als duidelijk.

- ‘Wetten’ worden begrepen als regels die door de staat zijn opgelegd om een goede samenleving te bevorderen.

Grotendeels zijn ze het eens met deze stelling – maar ze begrijpen ook dat er bepaalde religieuze regels zijn die maken dat de ‘wet’ niet altijd gerespecteerd wordt:

- Concreet wordt dan altijd het voorbeeld aangehaald van onverdoofd slachten. Voor moslims is dit heel belangrijk.
- Vanuit hun religie begrijpen ze dat deze wet niet wordt gerespecteerd, en dat er wordt gekozen om deze bewust te overtreden.
- Soms wordt gezocht naar alternatieve oplossingen zodat ze de wet niet overtreden maar tegelijk ook hun religie respecteren – bv. invoeren van het onverdoofd geslacht vlees uit GB.

Nee. Als je een wet overtreedt, moet je de consequenties ervan dragen. Ik weet zelfs niet welke Belgische wet je zou overtreden met je geloof.

– Man, 26-39, 1ste generatie

Ik denk niet dat er een wet is in België die eigenlijk anti ons geloof is. Behalve, wat eigenlijk onlangs is gekomen, dat mensen niet onverdoofd mogen slachten met het Offerfeest. Dat is de enige wet waar ik eigenlijk niet mee... Ja, laten we zeggen dat het voor mij niet oké is.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

 17%

 21%

 62%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Ik begrijp mensen die in naam van extremistische groeperingen geweld gebruiken (ETA, IS, ALF, ...).

Respondenten begrijpen de stelling eerder als 'ik ga akkoord met' dan als 'ik begrijp' (cfr. AFG).

- De stelling wordt begrepen alsof ze dan instemmen met het geweld, waardoor ze er negatief op reageren.
- Verder denkt men voornamelijk aan geweld gebruikt door extremistische **islamitische** groeperingen zoals IS. Men is minder of niet gekend met de voorbeelden ETA en ALF.

Algemeen moeite om een verklaring te vinden waarom iemand hier 'begrip' voor kan hebben.

- Eén iemand kon het begrijpen (na sterk proberen) omdat ze professioneel werkte met deze groepen in deradicaliseringsprojecten .
- Zij verwees vooral naar **individuele en psychologische** oorzaken: het zijn vooral de **opvoedingsomstandigheden** en de **'brainwashing'** die individuen ondergaan die verklaren waarom ze de stap zetten naar gewelddadige acties.

Nee, ik ben sowieso anti-geweld. Wat er nu in Brussel is gebeurd, of in Parijs, of wat er nu allemaal gebeurt in Palestina, in Libanon, in Oekraïne, ik distantieer me daar heel ver van. Of het nu moslims, katholieken of vrijzinnigen zijn.

– Man, 26-39, 2de generatie

Ik denk dat als je het verhaal hoort van die mensen, je het misschien wel zou kunnen begrijpen. Want ik heb zelf ook gewerkt in projecten van deradicalisering, waarbij ik ook met jongeren heb gewerkt die echt op het punt stonden om te vertrekken. En als je dat verhaal hoort, van hoe ze zijn opgegroeid, hoe ze eigenlijk volledig gemanipuleerd zijn geweest, hoe ze zijn gekomen op dat idee, kan je het ergens wel begrijpen. Maar alsnog zou ik het niet zo hard begrijpen om hier akkoord te geven.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

 8%

 6%

 86%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Mijn kinderen leren op school in de les dingen waarmee ik niet akkoord ga.

Algemeen gezien als een te generieke stelling om hier concreet te kunnen op antwoorden.

- Het laat te veel ruimte voor interpretatie.
- Onduidelijk wat er precies kan verstaan worden onder die 'dingen'.

Algemeen gaan ze akkoord dat hun kinderen leren over bv. andere geloofsovertuigingen, maar ze kunnen zich ook 'dingen' voorstellen die moeilijker liggen:

- **Lessen over seksuele opvoeding:**
 - Niet gezien als aanvaardbaar op de lagere school – kinderen zijn nog te jong.
 - Lessen moeten beperkt blijven tot het uitleggen van het biologisch proces.
 - Het mag niet gaan over het gebruik van voorbehoedsmiddelen (bv. condooms, de pil) – dat is iets dat thuishoort in de privésfeer.
- **Leren over LGBTI+:**
 - Een moeilijk thema voor de Marokkaanse herkomstgroep omdat het ingaat tegen het islamitisch geloof.
 - Zeker niet een topic dat te veel 'gepushed'/gepromoot mag worden.

Vooraf over 'gender' gaat het hier waarschijnlijk. Ik vind dat die kinderen, kinderen zijn. Ik vind wel als er een kind opstaat en zegt 'kijk, juf of meneer, ik voel mij zo en zo', dat je daar een antwoord op kunt bieden. Maar om te zeggen van 'kijk, ik ga twintig leerlingen hetzelfde aanleren' terwijl ze er geen nood aan hebben ... Dus hier zeggen we duidelijk 'inderdaad, dat zijn dingen waar we niet mee akkoord gaan'.

– Man, 26-39, 2de generatie

Maar ik begrijp de bezorgdheid van die ouders over LGBTQ. Want als je logisch nadenkt, het is mama, papa en een kindje. Allee ja, ik begrijp... Ik kan me er wel in vinden bij die ouders. Bij ons op school, en ik denk dat dat vooral in de gemeentescholen is, wordt daar echt te veel op gehamerd.

– Vrouw, 26-39, 2de generatie

 16%

 16%

 68%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

Ik heb mijn kinderen helemaal niet onder controle.

Een stelling die ook voor interpretatie vatbaar is.

- Wat betekent het om een kind 'onder controle' te hebben? Dat spectrum kan heel breed gaan:
 - Met aan de ene kant: het is heel normaal voor een kind dat het niet altijd luistert, of de ouders gehoorzaamt.
 - En aan de andere kant een kind dat zich totaal heeft afgesloten van zijn/haar ouders en gedragingen stelt die strafbaar zijn (bv. criminaliteit plegen, drugs gebruiken).

Het wordt ook niet gezien als realistisch en zelfs wenselijk om je kinderen 'onder controle te hebben':

- Als ouder moet je kinderen op een bepaald punt ook kunnen 'loslaten' en erop vertrouwen dat ze zich goed zullen gedragen.

Sommigen begrijpen ook waarom mensen aangeven dat ze hun kinderen niet onder controle hebben.

- Dat geldt zeker voor **oudere kinderen** die bewegen in **ruimtes** die niet te controleren zijn voor ouders
 - Zowel offline: op school, op straat, etc.
 - Als online: sociale media.
- En daar **tijdsbestedingen en gewoontes** hebben waarmee de ouders niet akkoord gaan (bv. roken en drinken).

Wat wordt er begrepen met 'onder controle'? Waar denken die ouders dan aan? Ik zou kunnen denken aan kinderen die buiten blijven, of kinderen die niet willen studeren, of kinderen die met TikTok bezig zijn, dat kan van alles zijn.

– Man, 26–39, 1ste generatie

Dus ik zou hier zelf neutraal in gaan. In de zin van, je kunt sowieso geen volledige controle hebben. Een kind wordt sowieso ook veel opgevoed op de school zelf. De meeste tijd gaat hij doorbrengen op school zelf en niet thuis. Ik vind ook wel dat een kind niet onder controle hoeft te zijn. Een kind mag zijn, wie dat ze zijn.

– Vrouw, 26–39, 2de generatie

✓ 10%

— 3%

✗ 86%

*Cijfers afkomstig uit de [Samenleven in Diversiteit survey](#), 2022

VRAGEN?

EVELIEN VAN DEN HERREWEGEN

Research Manager

evelien.vandenherrewegen@ipsos.com

JOLIJN DHEEDENE

Senior Research Consultant

jolijn.dheedene@ipsos.com

LAURENCE DE MOOR

Research Executive

laurence.demoor@ipsos.com

FOLLOW US ON LINKEDIN